

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงแนวคิดที่ใช้วิจัยและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งการนำเสนอเป็น 5 ประเด็นคือ 1. แนวทางการศึกษาภาษาถิ่นเชิงภูมิศาสตร์ 2. งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดทำแผนที่ภาษาและวัฒนธรรม 3. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว 4. แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบเว็บไซต์ และ 5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเว็บไซต์และระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

แนวทางการศึกษาภาษาถิ่นเชิงภูมิศาสตร์

การศึกษาภาษาถิ่นเชิงภูมิศาสตร์ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาเสียงสระ เสียงพยัญชนะหรือเสียงวรรณยุกต์ของภาษาตระกูลไท หรือการแปรศัพท์ มีแนวทางการศึกษาไม่ต่างกันมากนัก สามารถแบ่งขั้นตอนการทำงานและแนวทางการศึกษาได้ดังนี้

1. สืบหาเอกสารและข้อมูลสนามเกี่ยวกับท้องถิ่น ได้แก่ การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เป็นกรอบแนวคิดหรือทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาภาษาถิ่นเชิงภูมิศาสตร์ งานวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้แล้วเพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์และปรับปรุงใช้กับงานวิจัยที่จะดำเนินการ นอกจากนี้ผู้วิจัยควรศึกษาข้อมูลสนามเกี่ยวกับพื้นที่ที่จะทำการวิจัยด้วย ในแง่สภาพภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การอพยพของประชากรและกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิม อาจสัมภาษณ์หรือใช้แบบสอบถามเบื้องต้นเพื่อนำข้อมูลมาประกอบการวิจัยต่อไป

2. คัดเลือกจุดเก็บข้อมูล การคัดเลือกจุดเก็บข้อมูลที่ศึกษา หากเป็นการศึกษาระบบวรรณยุกต์จะขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ

2.1 เพื่อศึกษาแนวแบ่งเขตภาษา เป็นการใช่วรรณยุกต์เพื่อศึกษาแนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่น เช่น วิทยานิพนธ์ของ เกศมณี เทพวัลย์ (2526) ศึกษาแนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลางและถิ่นใต้ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และชุมพร เพื่อยืนยันว่าแนวแบ่งเขตภูมิภาคกับแนวแบ่งเขตภาษาไม่ใช่แนวเดียวกัน

2.2 เพื่อแบ่งกลุ่มภาษาถิ่นย่อย เป็นการใช้องค์ประกอบและการรวมตัวของเสียงวรรณยุกต์ตามแบบทดสอบรายการคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นของวิลเลียม เจ. เกิดนิย เช่นวิทยานิพนธ์ของวิเชียร สิทธิประภาพร (Wichian Sittiprapaporn, 1997) ศึกษาวรรณยุกต์ของภาษาไทยถิ่นอีสาน จังหวัดอุดรธานี หรือการศึกษาภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งๆเพื่อแบ่งกลุ่มภาษาถิ่นย่อย เช่นวิทยานิพนธ์ของพรเพ็ญ ตันประเสริฐ (Pornpen Tanprasert, 2003) แบ่งภาษาพวนเป็นถิ่นย่อย โดยพิจารณาจากการแตกตัวและการรวมตัวของเสียงวรรณยุกต์

การคัดเลือกชุมชนที่ศึกษา สำหรับการวิจัยที่ศึกษาระบบเสียงวรรณยุกต์ การคัดเลือกชุมชนที่ศึกษามี 2 ขั้นตอน คือ

ก. แบ่งบริเวณที่ศึกษา ออกเป็นพื้นที่ย่อยตามเขตการปกครอง ได้แก่ อำเภอ ตำบล หมู่บ้านหรือการขีดเป็นตารางพื้นที่เท่าๆ กัน (geometric grid) เช่นวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวแบ่งเขตภาษาไทย ถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นใต้โดยใช้วรรณยุกต์เป็นเกณฑ์” (เกษมณี เทพวัลย์, 2526: 46-47) ใช้แผนที่ของกรมแผนที่ทหาร เลือกบริเวณวิจัยตั้งแต่อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ถึงอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร มีเส้นรุ้งเส้นแวงตัดกันทำให้เกิดช่องตารางและลากเส้นทแยงมุมในตารางจุดตัดของเส้นทแยงมุม ใช้รัศมี 1 นิ้ว แล้วสร้างวงกลม

ข. เลือกจุดเก็บข้อมูล 1 จุด ด้วยวิธีการนี้จะได้จุดเก็บข้อมูลที่มีระยะห่างเท่าๆกัน หากบริเวณใดมีเทือกเขาและไม่ปรากฏหมู่บ้านจะงดการเก็บข้อมูลในบริเวณดังกล่าว เมื่อได้จุดเก็บข้อมูลแล้วก็จะแสดงในแผนที่

ส่วนการศึกษาเรื่องคำศัพท์ จุดเก็บข้อมูลจะเป็นระดับอำเภอ ตำบล หรือหมู่บ้าน ผลงานการเก็บข้อมูลระดับอำเภอ เช่นงานของ วิจิตร ศรีสุวิธานนท์ (2526) ผลงานการเก็บข้อมูลระดับตำบล เช่นงานของ สมทรง บุรุษพัฒน์ (2524) ผลงานการเก็บข้อมูลระดับหมู่บ้านที่มีการสุม เช่นงานของ วันทนี พันธ์ชาติ (2526) ซึ่งคัดเลือกหมู่บ้านจากแต่ละตารางและต้องเป็นหมู่บ้านที่มีโรงเรียนประชาบาลตั้งอยู่ ทำเช่นนี้จนครบทุกตารางจาก 144 ตาราง เหลือ 125 จุดเก็บข้อมูล หรือการเก็บข้อมูลระดับหมู่บ้านที่ไม่มีการสุม เช่นในงานของ วารี วิสกุล (2526) สุรัตน์ ปานะรัตน์ (2533) สุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ (2545) และ (2557) เป็นต้น

3. คัดเลือกผู้บอกภาษา การคัดเลือกผู้บอกภาษาจะต้องคำนึงถึงอายุ เพศ อาชีพ การศึกษา การตั้งถิ่นฐานและความสามารถในการใช้ภาษา

ผู้บอกภาษาที่อายุระหว่าง 40-70 ปี จะเป็นตัวแทนของผู้พูดภาษาในท้องถิ่นนั้นอย่างแท้จริง เพราะถ้าอายุน้อยก็อาจไม่มีโอกาสใช้ภาษาถิ่นของตนเท่ากับผู้สูงอายุ เพราะอายุน้อยก็อาจไม่มีโอกาสใช้ภาษาถิ่นของตนเท่ากับผู้สูงอายุ เพราะอาจรับศัพท์ใหม่ได้ง่าย หรือถ้าอายุมากเกินไปจะมีปัญหาในการเก็บข้อมูล

ผู้บอกภาษาเพศหญิงและเพศชาย อาจมีความต่างในแง่การให้ข้อมูล งานวิจัยบางเรื่องใช้ผู้บอกภาษาเพศหญิง เช่น ผลงานของวิจิตร ภาณุพงศ์ (2529) วรรณพร ทองมาก (2526) งานวิจัยที่ใช้ผู้บอกภาษาทั้งเพศชายและเพศหญิง เช่น ผลงานของ สมทรง บุรุษพัฒน์ (2524) วิจิตร ศรีสุวิธานนท์ (2526) หรือกำหนดอาชีพของผู้บอกภาษา เช่นเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เช่นผลงานของ ประภัสสร มะลิวัลย์ (2530) สลับเปี่ยมเพิ่มพูน (2529) ผู้บอกภาษาเป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา เช่น ผลงานของ ปานตา นาคพันธวงศ์ (2530) วารี วิสกุล (2525) หรือผู้บอกภาษาเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ เช่น ผลงานของสุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ (2545) และ (2557) ในสังคมตะวันตกมักใช้ผู้บอกภาษาเพศชาย เพราะเพศหญิงมักจะติดอยู่กับการใช้ภาษาให้ถูกต้องมากกว่าจะเป็นธรรมชาติ บางสังคมก็ให้ความสำคัญกับเพศชายมากกว่าเพศหญิง ซึ่งผู้วิจัยต้องพิจารณาเพราะเพศชายอาจรู้เรื่องราวในสังคมของตนมากกว่าเพศหญิง

อาชีพของผู้บอกภาษาควรเป็นอาชีพที่ไม่ได้เดินทางออกนอกท้องถิ่นหรือไม่ค่อยติดต่อกับคนต่างถิ่นมากนัก เพื่อจะได้คงภาษาของตนไว้ เช่น อาชีพทำนา ทำไร่ ทำสวน งานวิจัยที่ใช้ผู้บอกภาษาเพศหญิง มักให้เหตุผลว่าเป็นเพศที่มีโอกาสพบปะคนต่างถิ่นน้อยได้อิทธิพลของภาษาต่างถิ่นน้อย เช่นงานวิจัยของ วรรณพร ทองมาก (2526) ใช้ผู้บอกภาษาเพศหญิงอาชีพทำสวน ทำไร่

การตั้งถิ่นฐานของผู้บอกภาษา ควรอาศัยในท้องถิ่นมาตั้งแต่เกิด ไม่เคยย้ายถิ่นฐานเป็นเวลานาน งานวิจัยส่วนใหญ่มีกำหนดคุณสมบัติของผู้บอกภาษาเรื่องการตั้งถิ่นฐานในลักษณะดังกล่าว

นอกจากนั้นผู้บอกภาษาต้องมีคุณสมบัติอื่นๆ ได้แก่ มีอวัยวะในการออกเสียงปกติครบบริบูรณ์ ไม่มีปัญหาในการใช้ภาษาและมีความชาญภาษานั้นๆ มีไหวพริบ เข้าใจคำถามง่าย ตลอดจนมีเวลาว่างพอให้ข้อมูลได้

4. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัยควรสร้างแบบสอบถามโดยมีแนวทางให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

4.1 ประวัติผู้บอกภาษาและหนังสือราชการขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล วันเดือนปีที่เก็บข้อมูล ชื่อผู้เก็บข้อมูล ควรแนบหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลด้วย

4.2 สร้างเครื่องมือทดสอบเสียง เช่น แบบทดสอบเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยของวิลเลียม เจ เกิดนิย์ และอาจเพิ่มรายการคำอื่นๆเพื่อทดสอบเสียงวรรณยุกต์ กรณีทำวิจัยเกี่ยวกับการใช้วรรณยุกต์ เป็นเครื่องมือแบ่งเขตหรือจัดกลุ่มภาษาย่อย หรือสร้างรายการคำเพื่อทดสอบการแปรเสียงสระพยัญชนะ เช่น ผลงานเรื่อง แบบสอบถามสำหรับสำรวจเสียงและระบบเสียงภาษาไทยถิ่นเหนือ อีสานหรือใต้ของธีระพันธ์ ล. ทองคำ (2530) หากต้องการศึกษาการแปรเสียงวรรณยุกต์ของภาษาไทยถิ่นกลาง อาจใช้แบบสอบถามที่เป็นวลี หรือ ประโยค เช่น ผลงานเรื่อง “วรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นสุพรรณบุรี : การศึกษาเปรียบเทียบวรรณยุกต์ในคำกับวรรณยุกต์ในถ้อยคำต่อเนื่อง” ของ ม.ร.ว.กัลยา ดิงศภัทย์ (2533)

4.3 สร้างเครื่องมือทดสอบการใช้คำศัพท์ หากผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ศึกษากลศาสตร์คำศัพท์ ควรสร้างเครื่องมือเป็นหน่วยอรรถ (Semantic unit) รายการคำศัพท์ซึ่งรวบรวมจากการใช้คำศัพท์ที่แตกต่างกันของถิ่นต่างๆจากพจนานุกรม เอกสารและงานวิจัยวิทยานิพนธ์ลักษณะของแบบสอบถามอาจมีทั้งใช้คำถามทางตรง (Direct Questionnaires) คือถามตรงไปตรงมาเพื่อต้องการคำตอบ แล้วมีตัวเลือกให้ตอบซึ่งเป็นศัพท์ในภาษาไทยถิ่น เช่น แบบสอบถามคำศัพท์ในจังหวัดสุโขทัย ทั้งนี้ควรมีชื่อที่เป็นตัวเลือกให้ผู้บอกภาษาหรือผู้วิจัยเติมศัพท์ใหม่ๆด้วย

เมื่อสร้างแบบสอบถามเสร็จแล้ว ควรทดลองเก็บข้อมูลกับผู้บอกภาษาบางคน เพื่อนำมาปรับปรุงแบบสอบถามฉบับจริงต่อไป

5. การเก็บข้อมูลสนาม มีวิธีการเก็บข้อมูล 3 วิธี คือ 1) การเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ 2) การเก็บข้อมูลด้วยการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ 3) การเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ประกอบแบบสอบถาม

5.1 การเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ คือ การที่ผู้วิจัยเดินทางไปจุดเก็บข้อมูลและซักถามผู้บอกภาษา ถามแต่ละหน่วยอรรถตรงๆไม่มีบริบท เป็นถามว่า “คุณเรียก...ว่าอย่างไร” หรือใช้อุปกรณ์ของจริง ภาพประกอบ ทำทางประกอบการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยควรบันทึกเสียงของคำศัพท์ประกอบการจดบันทึกด้วยสัทอักษร และควรใช้ภาษาถิ่นในการสัมภาษณ์เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยและเป็นธรรมชาติ

5.2 การเก็บข้อมูลด้วยการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ คือ การที่ผู้วิจัยจัดทำแบบสอบถามให้สมบูรณ์ เข้าใจง่าย ไม่กำกวม ส่งไปให้ผู้ประสานงานที่จุดวิจัยแจกแบบสอบถามให้บุคคลที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม จากนั้นนัดวันที่ผู้วิจัยจะรับแบบสอบถามคืน หรือให้ส่งที่ผู้ประสานงานแล้วส่งทางไปรษณีย์มาถึงผู้วิจัย วิธีนี้สะดวกและประหยัดค่าใช้จ่าย งานวิจัยด้านคำศัพท์หลายเรื่องจะใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบนี้ แต่คุณภาพของข้อมูลอาจด้อยกว่าวิธีที่ 1 และ 3 ซึ่งผู้วิจัยเดินทางไปสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

5.3 การเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ประกอบแบบสอบถาม คือ การที่ผู้วิจัยเดินทางไปเก็บข้อมูล แล้วสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาด้วยแบบสอบถามที่กำหนดไว้โดยมีผู้ช่วยวิจัย บันทึกข้อมูลด้วยสัทอักษร และบันทึกเสียงของคำที่ผู้บอกภาษาใช้ในแบบสอบถาม วิธีนี้จะได้ข้อมูลที่มีคุณภาพดี สามารถย้อนถามได้หากผู้บอกภาษาหรือผู้วิจัยให้ข้อมูลไม่ตรงกัน สามารถกลับมาตรวจสอบข้อมูลได้เพราะบันทึกทั้งสัทอักษรและบันทึกเสียงไว้เป็นหลักฐาน ใช้ได้ทั้งการศึกษาเสียงวรรณยุกต์และคำศัพท์ แต่เสียค่าใช้จ่ายสูงและใช้เวลามาก

6. การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลครบตามวัตถุประสงค์แล้ว ผู้วิจัยจะนำเสียงมาวิเคราะห์ หากเป็นเสียงวรรณยุกต์ต้องวิเคราะห์สัทลักษณะอาจใช้การฟังจากผู้เชี่ยวชาญ หรือใช้เครื่องมือวิเคราะห์คลื่นเสียง DSP Sana-Graph Model 5500 หรือCECIL (Computerised Extraction of Component of Intonation in Language)

หากเป็นการวิเคราะห์คำที่ได้จากหน่วยย่อยในแบบสอบถามผู้วิจัยต้องพิจารณารูปแปรของคำด้วยว่าเป็นศัพท์เดียวกันหรือไม่ โดยพิจารณาเกณฑ์ปฏิภาคของเสียง เกณฑ์ทางหน่วยคำ ตลอดจนการจัดให้เป็นคำศัพท์ของภาษาถิ่นใดถิ่นหนึ่งตามเอกสารและพจนานุกรมระบุไว้ หากจุดเก็บข้อมูลใดใช้ศัพท์ของภาษาถิ่นใดถิ่นหนึ่งทั้งหมด หรือมีการศัพท์ถิ่นใดถิ่นใด ตั้งแต่ร้อยละ 65 ของจำนวนหน่วยย่อยทั้งหมด ก็ถือว่าจุดเก็บข้อมูลดังกล่าวใช้ภาษาถิ่นนั้นๆ บางกรณีจุดเก็บข้อมูลบางจุด มีการใช้ศัพท์ของแต่ละถิ่นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50 แต่ไม่ถึงร้อยละ 65 ก็ถือว่าจุดเก็บข้อมูลดังกล่าวใช้ศัพท์ 2 ถิ่นปะปนกัน

7. การเสนอผลการวิเคราะห์ การศึกษาภาษาถิ่นเชิงภูมิศาสตร์จะแสดงความแตกต่างของการใช้ภาษาในรูปแบบของแผนที่ดังนี้

7.1 แผนที่ภาษาศาสตร์ (linguistic map) หมายถึง แผนที่ที่แสดงรูปแปร เสียง ศัพท์ หรือไวยากรณ์ของหน่วยย่อยใดหน่วยย่อยหนึ่งไปตามถิ่นของผู้พูด

7.2 แผนที่ภาษา (language map) หมายถึง แผนที่ที่แสดงบริเวณที่พูดภาษาต่าง ๆ อาจจัดทำจากการทำแผนที่ภาษาศาสตร์แล้ว หรืออาจจัดทำจากข้อมูลที่รับจากแบบสำรวจข้อมูลภาษาก็ได้

การทำแผนที่ภาษาศาสตร์ (linguistic map) แบ่งเป็น 2 ชนิดคือ แผนที่แสดงข้อมูลดิบ (display maps) และแผนที่แสดงผลการวิเคราะห์ (interpretive maps) การทำแผนที่ภาษาศาสตร์ที่นักวิทยาภาษาถิ่น (dialectologist) นิยมใช้ คือ แผนที่ของกรมแผนที่ทหารและแผนที่ของงานแผนที่ กองวิชาการสถิติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ มาตราส่วน 1 : 175,000 ซึ่งแสดงที่ตั้งของหมู่บ้าน ชื่อหมู่บ้าน ผู้วิจัยต้องนำแผนที่มาย่อส่วนให้เหมาะแก่รูปแบบของงานวิจัย เมื่อจะแสดงการใช้เสียงหรือศัพท์ ให้แสดงสัญลักษณ์ทรงเรขาคณิต เช่น ○ □ △ เป็นต้น

การแบ่งเขตของภาษาถิ่นหรือภาษาถิ่นย่อยจะแสดงด้วยเส้นสมมุติแบ่งภาษา (isogloss) ซึ่งแบ่งเป็น 4 ชนิดตามลักษณะของภาษา (linguistic feature) ดังนี้

ก. เส้นสมมุติแบ่งศัพท์ (lexical isoglosses) ใช้แบ่งเขตที่มีการใช้ศัพท์ต่างกันของหน่วยย่อยเดียวกัน

ข. เส้นสมมุติแบ่งเสียง (pronunciation isoglosses) ใช้แบ่งเขตที่มีการออกเสียงคำคำเดียวกันต่างกัน

ค. เส้นสมมุติแบ่งระบบเสียง (phonological isoglosses) ใช้แบ่งเขตที่มีการใช้หน่วยเสียงที่แตกต่างกันของคำคำเดียวกัน

ง. เส้นสมมุติแบ่งไวยากรณ์ (morphological isoglosses) ใช้แบ่งเขตพื้นที่ที่มีการใช้หน่วยคำหรือประโยคที่มีโครงสร้างแตกต่างกัน

นอกจากนี้ยังมีเส้นสมมุติที่แบ่งเขตภาษาซึ่งสัมพันธ์กับวัฒนธรรมบางอย่าง (Cultural correlates) เช่น การกระจายชื่อท้ายของสถานที่ (Place-names) ในรัฐแมสซาชูเซตส์ที่เส้นสมมุติแบ่งเขตภาษาลากแบ่งพื้นที่ทิศตะวันออกและตะวันตก จากการศึกษาพบว่าก่อนการปฏิวัติในอเมริกาพื้นที่ทางทิศตะวันตกมักลงท้ายชื่อสถานที่ว่า - field เช่น Newfield, Chesterfield ทางตะวันออกตอนเหนือมักลงท้ายชื่อสถานที่ว่า - bury เช่น Newbury, Salisbury ทางตะวันออกตอนใต้มักลงท้ายชื่อสถานที่ว่า - ham เช่น Oukham, Strongtonham เป็นต้น

ประเภทของแผนที่ภาษาศาสตร์ แบ่งได้ดังต่อไปนี้

ก. แผนที่แสดงการกระจายของศัพท์ อาจใช้แผนที่ 1 แผ่น ต่อ 1 หน่วยอรรถ แสดงการกระจายศัพท์โดยใช้สัญลักษณ์ทรงเรขาคณิต เช่นงานของ อุทุมพร จุลศิริ (2534) เรื่อง “ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นจังหวัดพิจิตร”

ข. แผนที่แสดงการแปรเสียง สามารถแสดงการแปรเสียงสระพยัญชนะและวรรณยุกต์ อาจแสดงโดยลายเส้นหรือสัญลักษณ์ เช่นงานของ จรรยา นวลจันทร์แสง (2535) เรื่อง “วรรณยุกต์ในภาษาไทยถิ่นจังหวัดนครปฐม”

ค. แผนที่แสดงการแปรของภาษาตามปัจจัยทางสังคม เป็นการแปรของภาษาตามเพศ อายุ อาชีพ เช่นงานของ พริ้มรส มารีประสิทธิ์ (2535) เรื่อง “การแปรของเขตปรับเปลี่ยนภาษาระหว่างภาษาไทยถิ่นกลางและไทยถิ่นใต้ตามอายุของผู้พูด” ซึ่งแสดงการแปรในรูปแบบแผนที่กราฟ

ง. แผนที่แสดงเขตปรับเปลี่ยนภาษาหรือแนวแบ่งเขต ส่วนใหญ่จะแสดงด้วยเส้นสมมุติแบ่งเขตภาษา (isogloss) และลายเส้น เช่นงานของ วรรณพร ทองมาก (2525) เรื่อง “แนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลางกับไทยถิ่นใต้โดยใช้คำศัพท์เป็นเกณฑ์

จ. แผนที่แสดงการแบ่งกลุ่มภาษาถิ่น จะแสดงด้วยเส้นสมมุติแบ่งเขตภาษา ลายเส้น และสัญลักษณ์ เช่นงานของ วิจิตร ภาณุพงศ์ (2529) เรื่อง “ภูมิศาสตร์คำศัพท์ในจังหวัดนครราชสีมา : โครงการนำร่อง”

ส่วนการทำแผนที่ภาษา (language map) อาจจัดทำจากแผนที่ภาษาศาสตร์หรือจากข้อมูลที่ได้รับจากแบบสำรวจข้อมูลทางภาษา เช่น งานของ ปรีชญา อากาศ (2538) เรื่อง “แผนที่ภาษาจังหวัดปัตตานีและนราธิวาส” แสดงพื้นที่ของภาษาไทยถิ่นใต้ ไทยถิ่นตากใบ และมลายูถิ่น

จะเห็นว่าการศึกษาภาษาถิ่นเชิงภูมิศาสตร์มีประโยชน์ต่อการศึกษาสาขาต่างๆ เช่น ภาษาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา วัฒนธรรมศึกษา ประวัติศาสตร์ และน่าจะเป็นโครงการวิจัยแบบสหวิทยาการเพื่อให้นักวิชาการใช้ประโยชน์จากแผนที่ภาษาให้มากกว่านี้

งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดทำแผนที่ภาษาและวัฒนธรรม

มีผู้ศึกษาใช้แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาภาษาถิ่นเชิงภูมิศาสตร์เพื่อทำแผนที่ภาษาและวัฒนธรรมดังนี้

เจอรี่ เกย์นี และ ธีระพันธ์ ล. ทองคำ (2520) ได้ทำ “แผนที่ภาษาในประเทศไทยและคู่มือ โดยใช้แผนที่มูลฐานการแบ่งหน่วยบริหาร 2517 ของกรมแผนที่ทหารผู้วิจัยได้ทำแผนที่ดังกล่าวโดยใช้วิธีส่งแบบสอบถามไปยังนายอำเภอของทุกอำเภอ พัฒนาการจังหวัดของทุกจังหวัด และมีชนชั้นวิชาชีพต่างประเทศที่ทำงานอยู่ในประเทศไทยเพื่อขอทราบข้อมูลว่ามีผู้พูดภาษาใดบริเวณใดบ้างบริเวณที่ผู้ตอบแบบสอบถามทำงานอยู่ ผลการศึกษาครั้งนี้ได้แสดงสรุปไว้ในรูปแผนที่ แต่ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิลำเนาของผู้พูดภาษาต่างๆ นอกเหนือจากที่ระบุไว้ในแผนที่โดยมากจะเป็นกลุ่มคนที่เพิ่งอพยพย้ายถิ่นจากที่อื่นมาเมื่อไม่นานมานี้ นอกจากนี้ยังไม่รวมถึงผู้ลี้ภัยจากต่างประเทศใกล้เคียง ซึ่งเดินทางเข้ามาในประเทศไทยในช่วงระยะเวลาไม่กี่ปีที่ผ่านมา อย่างไรก็ตามงานวิจัยนี้ได้ก่อให้เกิดผลงานการค้นคว้าวิจัยภาษาตามท้องถิ่นต่างๆ อย่างแพร่หลาย

สมทรง บุรุษพัฒน์ (2524) ได้วิจัยเรื่อง “การกระจายคำศัพท์ในจังหวัดพิษณุโลก” โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาการใช้คำศัพท์ในจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งมีการกระจายที่แตกต่างกันตามอายุ อาชีพ เพศ และการศึกษา เพื่อศึกษาว่าประชาชนในท้องถิ่นใดของจังหวัดพิษณุโลกใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาไทยกรุงเทพฯ ทั้งยังต้องการทราบว่าในแต่ละอำเภอใช้ศัพท์ภาษาไทยถิ่นแต่ละภาษามากน้อยกว่ากันเพียงใด และองค์ประกอบต่างๆ เช่น อายุ การศึกษา อาชีพ และเพศ ที่แตกต่างกันไป จะมีอิทธิพลต่อความแตกต่างของการใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นต่างๆ หรือไม่ นอกจากนี้ก็เพื่อนำผลของการศึกษามาเป็นเกณฑ์ตัดสินว่าพิษณุโลกจะจัดอยู่ในภาคใด

ผู้วิจัยได้ศึกษาความแตกต่างของการกระจายคำศัพท์จำนวน 100 คำ ในบริเวณ 74 ตำบล โดยได้ส่งแบบสอบถามจำนวน 666 ฉบับ พร้อมจดหมายขอความร่วมมือไปยังครูใหญ่ประจำโรงเรียนต่างๆ ตำบลละ 9 ฉบับสำหรับผู้ตอบแบบสอบถาม 9 กลุ่ม แต่ละกลุ่ม ผู้วิจัยจะกำหนดคุณสมบัติโดยใช้อายุและการศึกษาเป็นเกณฑ์ จากแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาจำนวน 559 ฉบับ ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์และสร้างแผนที่ภาษาแสดงการกระจายของคำศัพท์ในท้องถิ่นจังหวัดพิษณุโลก เมื่อพิจารณาลักษณะการกระจายของคำศัพท์ที่แตกต่างกันไปตามท้องถิ่น ผู้วิจัยพบว่าการใช้คำศัพท์ของภาษาไทยกรุงเทพฯ ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสานมีความสัมพันธ์กับลักษณะภูมิประเทศ บริเวณใดติดต่อกับเขตที่ราบสูงและภูเขา การคมนาคมไม่ค่อยสะดวกจะใช้ภาษาถิ่นเหนือและถิ่นอีสานมาก หากบริเวณใดมีการคมนาคมสะดวก แนวโน้มการใช้คำศัพท์ภาษาไทยกรุงเทพฯจะมีมากขึ้น ส่วนความแตกต่างด้านอายุ เพศ อาชีพ และการศึกษา ผู้วิจัยพบว่าทำให้เกิดความแตกต่างด้านการใช้คำศัพท์ แต่ไม่ได้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้การใช้คำศัพท์แตกต่างกันมากนัก อาจพอเป็นแนวทางให้ทราบว่าองค์ประกอบเหล่านี้มีส่วนที่ทำให้การใช้คำศัพท์แตกต่างกันอย่างไร ผลปรากฏว่าประชาชนในจังหวัดพิษณุโลกใช้คำศัพท์ภาษาไทยกรุงเทพฯเป็นส่วนใหญ่ ยกเว้นอำเภอชาติตระการซึ่งใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือกับภาษาไทยอีสานมากกว่าภาษาไทยกรุงเทพฯ และอำเภอ นครไทยใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นเหนือกับภาษาไทยถิ่นอีสานปริมาณก้ำกึ่งกับภาษาไทยกรุงเทพฯ เนื่องจากอิทธิพลของคำศัพท์ภาษาไทยกรุงเทพฯครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัด ผู้วิจัยจึงให้ข้อสรุปว่าจังหวัดพิษณุโลกเป็นจังหวัดของภาคกลาง

วิจินต์ ภาณุพงศ์ (2529) ได้วิจัยเรื่อง “ภูมิศาสตร์คำศัพท์ในจังหวัดนครราชสีมา: โครงการนำร่อง” มีจุดมุ่งหมายที่จะกำหนดแนวแบ่งเขตภาษาในจังหวัดนครราชสีมา โดยใช้คำศัพท์เป็นเกณฑ์ ผู้วิจัยได้คัดเลือกหน่วยย่อยจำนวน 262 หน่วยย่อย ไปสอบถามผู้บอกภาษา 25 คน ใน 25 หมู่บ้าน 16 อำเภอ

ผลการวิจัยสรุปว่าจังหวัดนครราชสีมาพูดภาษาถิ่น 2 กลุ่ม คือ ภาษาถิ่นกลุ่มไทยโคราชและภาษาถิ่นกลุ่มไทยอีสาน กลุ่มแรกพูดในบริเวณพื้นที่ประมาณ $\frac{3}{4}$ ของพื้นที่ทั้งจังหวัด กลุ่มที่สองพูดบริเวณย่อยๆ กระจายกันอยู่ 4 แห่ง คือ ทางทิศเหนือ ตะวันออก ตะวันตก และตะวันตกเฉียงใต้ ศัพท์ที่พบในภาษาไทยโคราชส่วนใหญ่ใช้ศัพท์ภาคกลาง ส่วนศัพท์ที่พบในภาษาไทยอีสานส่วนใหญ่เป็นศัพท์ภาคอีสาน ภาษาไทยโคราชมีอิทธิพลต่อภาษาไทยอีสานมากกว่าภาษาไทยอีสานมีอิทธิพลต่อภาษาไทยโคราช แนวแบ่งเขตภาษานี้ยังมีหลักฐานเสียงมาสนับสนุนอีก 2 ด้าน คือ การกระจายพยัญชนะ สระ และระบบวรรณยุกต์ของภาษาถิ่นแต่ละถิ่น การศึกษาด้านเสียงสามารถแบ่งภาษาไทยโคราชออกเป็นกลุ่มตะวันตกและกลุ่มตะวันออก ส่วนหลักฐานด้านระบบวรรณยุกต์ได้แสดงการแบ่งกลุ่มเหนือและกลุ่มใต้

ประภัสสร มะลิวัลย์ (2530) ได้ศึกษาเรื่อง “ภูมิศาสตร์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดสระบุรี : การศึกษาโดยใช้ศัพท์” มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการแปรและการกระจายคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นต่างๆ คือ ภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาไทยถิ่นอีสาน และนำผลการศึกษามาทำแผนที่ภาษาไทยถิ่นของจังหวัดสระบุรี เพื่อพิจารณาว่าภาษาไทยถิ่นเหล่านี้มีแนวแบ่งเขตภาษาอยู่บริเวณใด ซึ่งจะทำให้ทราบว่าภาษาไทยถิ่นต่างๆ นั้นใช้พูดในบริเวณใดของจังหวัดสระบุรีและมีผู้พูดประมาณเท่าใด ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาได้จากการส่งแบบสอบถามซึ่งประกอบด้วยหน่วยย่อยจำนวน 50 หน่วยย่อย ไปสอบถามกำนัน ผู้ใหญ่บ้านของทุกหมู่บ้านจำนวน 944 หมู่บ้าน และได้รับคืนมาใช้ศึกษาจำนวน 658 หมู่บ้าน

สรุปผลว่าศัพท์ภาษาไทยถิ่นกลางใช้พูดมากเป็นอันดับหนึ่ง คือ ใช้พูดกันบริเวณรอบๆ จังหวัด ได้แก่ บริเวณทางทิศตะวันออกในเขตอำเภอมวกเหล็กและอำเภอแก่งคอย บริเวณทิศตะวันตกในเขตกิ่งอำเภอคอนสาร อำเภอหนองโดน อำเภอบ้านหมอ และอำเภอพระพุทธบาทบางส่วนของบริเวณทางทิศเหนือในเขตอำเภอพระพุทธบาทตอนเหนือบางส่วน อำเภอเมืองไปยังอำเภอแก่งคอยและอำเภอมวกเหล็กตอนเหนือ บริเวณทางใต้ คือพื้นที่ทางตอนใต้ของอำเภอหนองแคและอำเภอวิหารแดง ภาษาที่มีคนใช้มากเป็นอันดับสอง คือ ภาษาไทยถิ่นอีสาน ใช้พูดกัน 3 บริเวณ คือ บริเวณที่ราบสูงทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัดในเขตอำเภอหนองโดน และกิ่งอำเภอดอนพุดบางส่วน บริเวณที่ราบลุ่มตะวันตกในเขตอำเภอหนองแขงและอำเภอหนองแคบางส่วน บริเวณที่ราบลุ่มตอนกลางติดต่อไปยังที่ราบสูงทางทิศใต้และทิศตะวันออก คือในบางพื้นที่ของเขตอำเภอเมือง อำเภอหนองแค อำเภอวิหารแดงตอนเหนือ อำเภอแก่งคอย และอำเภอมวกเหล็กบางตำบล ภาษาไทยถิ่นเหนือใช้พูดกันน้อยที่สุด คือ พูดกันบริเวณที่ราบลุ่มตอนกลางอำเภอเสนาให้ อำเภอเมืองบางตำบลของอำเภอหนองแค อำเภอหนองแขง อำเภอพระพุทธบาท อำเภอแก่งคอย

นอกจากนี้ผู้ศึกษายังพบว่าหมู่บ้านที่ใช้ศัพท์ของภาษาถิ่นสองภาษาคู่กัน คือ ภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นกลางกับภาษาไทยถิ่นอีสาน บางหมู่บ้านก็ไม่สามารถตัดสินได้ว่าเป็นหมู่บ้านที่ใช้ภาษาถิ่นใด เพราะมีการใช้คำศัพท์ของภาษาถิ่นต่างๆปะปนกัน ซึ่งเป็นผลมาจากที่ตั้งของหมู่บ้านเป็นเขตติดต่อระหว่างหมู่บ้านที่ใช้ภาษาถิ่นต่างๆ และผู้วิจัยยังพบว่าหมู่บ้านต่างๆมีอัตราการใช้ศัพท์ภาษาไทยถิ่นของตนลดลง เพราะเป็นหมู่บ้านตั้งใหม่และได้รับอิทธิพลของภาษาไทยถิ่นใกล้เคียงรวมทั้งได้รับอิทธิพลของภาษาไทยถิ่นกลาง ซึ่งมีการใช้มาเพราะการตั้งและขยายโรงงานอุตสาหกรรมในท้องถิ่น และเนื่องจากการคมนาคมที่สะดวกขึ้นจึงทำให้การติดต่อกับบุคคลที่ใช้ภาษาไทยกลางมากขึ้น

ดวงใจ เอช (2529) ได้ศึกษาเรื่อง “ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้จังหวัดสุราษฎร์ธานีและ นครศรีธรรมราช” มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการแปรของศัพท์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราช และ นำผลการศึกษามาแบ่งเขตภาษาถิ่นย่อยพร้อมทั้งเปรียบเทียบการแปรของศัพท์กับการแปรของเสียงที่มี ผู้ศึกษาไว้แล้ว ผู้วิจัยได้คัดเลือกหน่วยอรรถจำนวน 30 หน่วยอรรถ เฉพาะศัพท์ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีต่างและ นครศรีธรรมราช แล้วนำแบบสอบถามส่งไปยังอาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนประจำตำบล ตำบลละ 1 โรงเรียน รวมจุดเก็บข้อมูลทั้งสิ้น 267 จุด ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 228 ชุด คิดเป็นร้อยละ 85.39 ต่อจากนั้นจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์และแสดงการกระจายคำศัพท์ลงบนแผนที่ จากการพิจารณาแผนที่ทำให้ สรุปลงได้ว่าแนวแบ่งเขตภาษาที่สำคัญที่บริเวณเส้นแบ่งเขตจังหวัด โดยมีข้อยกเว้นอยู่ 2 กรณี คือ ที่อำเภอขนอน และอำเภอสิชล ในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีแนวโน้มการใช้ศัพท์เหมือนกับจังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่วนแถบ อำเภอพระแสง อำเภอเวียงสระ และกิ่งอำเภอชัยบุรี ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมักใช้ศัพท์เหมือนกับจังหวัด นครศรีธรรมราช

สุภาวดี กองสุวรรณ (2531) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาการกระจายคำศัพท์ในจังหวัดเลย” มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการกระจายคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสานว่า ใช้ในบริเวณใดของจังหวัดเลย แล้วนำผลที่ได้มาทำแผนที่ภาษา นอกจากนี้ยังศึกษาด้วยว่าความแตกต่างทาง สังคมมีอิทธิพลต่อการใช้ศัพท์ภาษาไทยถิ่นหรือไม่ อย่างไร ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษา 1,450 คน จากทุกตำบลของจังหวัดเลย จำนวน 81 ตำบล ตำบลละ 1 คน

ผลการศึกษาพบว่า จังหวัดเลยใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นอีสานมากกว่าอื่นๆ สามารถแบ่งบริเวณที่ใช้ ภาษาไทยถิ่นตามลักษณะภูมิประเทศได้เป็น 3 เขต คือ 1) เขตภูเขาสูง ได้แก่ อำเภอด่านซ้าย อำเภอนาแห้ว อำเภอท่าลี่ อำเภอภูเรือ และพื้นที่ที่ติดต่อกับบริเวณที่ราบลุ่มในอำเภอเมือง ใช้ภาษาไทยถิ่นกลางและ ภาษาไทยถิ่นเหนือเป็นส่วนใหญ่ 2) เขตที่ราบเชิงเขา ได้แก่ อำเภอภูกระดึง อำเภอปากชม กิ่งอำเภอนาดัง กิ่งอำเภอภูหลวง และพื้นที่ที่ติดต่อกับบริเวณที่ราบลุ่มในอำเภอวังสะพุง ใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นส่วนใหญ่ 3) เขตที่ราบลุ่ม ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอเชียงคาน และอำเภอวังสะพุง ใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานเป็นส่วนใหญ่ และยังพบว่ามีการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานระหว่างเขตภูเขาและที่ราบลุ่มเชิงเขา และมีการใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่น อีสานปนกับศัพท์ภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นเหนือด้วย หลังจากการหาอัตราร้อยละของปริมาณการใช้ คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดเลย ผู้วิจัยได้แบ่งเขตภาษาออกเป็น 4 เขต คือ 1) เขตภาษาไทยถิ่นเหนือ ได้แก่ อำเภอด่านซ้าย อำเภอภูเรือ อำเภอนาแห้ว 2) เขตภาษาไทยถิ่นกลาง ได้แก่ อำเภอด่านซ้าย อำเภอภูเรือ อำเภอท่าลี่ และ อำเภอเมือง 3) เขตภาษาไทยถิ่นอีสาน ได้แก่ อำเภอภูกระดึง อำเภอเชียงคาน อำเภอปากชม กิ่งอำเภอนาดัง และกิ่งอำเภอภูเรือ 4) เขตภาษาเฉพาะถิ่น ได้แก่ อำเภอนาแห้วและกิ่งอำเภอภูหลวง นอกจากนี้ผู้ศึกษายังพบว่าองค์ประกอบของสังคมที่อาจมีอิทธิพลต่อความแตกต่างของการใช้คำศัพท์ภาษาไทย ถิ่นทั้งสามคือสภาพภูมิศาสตร์และการคมนาคมที่สะดวก

สุรัตน์ ปานะรัตน์ (2533) ได้ศึกษาเรื่อง “ภูมิศาสตร์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดลพบุรี : การศึกษา โดยใช้คำศัพท์” มีจุดมุ่งหมายศึกษาการแปรและการกระจายคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นต่างๆ คือ ภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นเหนือ และภาษาไทยถิ่นอีสาน เพื่อให้ทราบว่าในจังหวัดลพบุรีมีการใช้ภาษาถิ่นในบริเวณใดบ้าง แล้วนำผลที่ได้มาทำแผนที่ภาษาของจังหวัดลพบุรี โดยได้คัดเลือกหน่วยอรรถจำนวน 40 หน่วยอรรถ มาสร้าง แบบสอบถามเพื่อส่งไปถามกำนันและผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านละ 1 คน รวมจุดเก็บข้อมูลทั้งหมด 1,034 จุด และได้ข้อมูลคืนมา 780 จุด

ผลการศึกษาพบว่าการใช้ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดลพบุรีแบ่งเป็น 3 บริเวณ ได้แก่

1. บริเวณที่ใช้ภาษาไทยถิ่นกลาง เป็นบริเวณส่วนใหญ่ ใช้พูดกันบริเวณรอบๆอาณาเขตของจังหวัดลพบุรี คือ เขตที่ราบน้ำท่วมถึงทางด้านตะวันตกเฉียงใต้ ในอำเภอท่าม่วง ทางด้านตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอบ้านหมี่ เขตที่ราบดินตะกอนลุ่มแม่น้ำป่าสักในบริเวณตอนกลางของอำเภอชัยบาดาล ตอนกลางของอำเภอพัฒนานิคม เขตที่ราบลอนสลับนินเขาทางด้านเหนือ ในบริเวณตอนเหนือของอำเภอโคกสำโรง กิ่งอำเภอโคกเจริญ เขตที่ราบลอนทางด้านใต้ในบริเวณตะวันออกของอำเภอเมือง ทางใต้ของอำเภอโคกสำโรง ตะวันตกของอำเภอพัฒนานิคม และเขตภูเขาสลักับที่ราบเชิงเขาในอำเภอสระโบสถ์ ตะวันตกของอำเภอชัยบาดาล
2. บริเวณที่ใช้ภาษาไทยถิ่นอีสาน ภาษาไทยถิ่นอีสานใช้พูดมากเป็นอันดับสองรองจากภาษาไทยถิ่นกลาง ใช้พูดเป็นส่วนใหญ่ในเขตที่ราบดินตะกอนลุ่มแม่น้ำกลางใหม่ และที่ราบดินตะกอนลุ่มแม่น้ำเก่าในบริเวณตอนกลางและตะวันออกของอำเภอบ้านหมี่ ติดต่อไปจนถึงทิศตะวันตกและตอนกลางของอำเภอโคกสำโรง ตอนเหนือและตอนกลางของอำเภอเมือง
3. บริเวณที่ใช้ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาไทยถิ่นเหนือใช้พูดกันน้อยที่สุด คือ ใช้พูดในหมู่ 4 ตำบลช่องสาธิต อำเภอพัฒนานิคม หมู่ 1 ตำบลหนองผักแว่น กิ่งอำเภอท่าหลวง และหมู่ 4 ตำบลหนองเต่า อำเภอบ้านหมี่ นอกจากนี้ยังพบว่ายังมีบางหมู่บ้านที่ใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นสองภาษาร่วมกัน คือภาษาไทยถิ่นกลางและถิ่นอีสาน หรือภาษาไทยถิ่นกลางกับถิ่นเหนือ

สุนีย์พร เลิศกุลทานนท์ (2533) ศึกษาเรื่อง “ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นใต้จังหวัดพังงาและกระบี่” ศึกษาการแปรของศัพท์ในจังหวัดพังงาและกระบี่ จากนั้นนำผลการศึกษามาแบ่งเขตภาษาถิ่นย่อยและเปรียบเทียบการแปรของศัพท์กับการแปรของเสียงและเปรียบเทียบกับการแปรของศัพท์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราชที่มีผู้ศึกษาไว้แล้วข้อมูลในการศึกษาได้จากการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ไปจุดเก็บข้อมูล 92 จุด จาก 92 ตำบล โดยมีอาจารย์ใหญ่เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม ได้รับแบบสอบถามคืนร้อยละ 89.13

ผลการวิจัยการแปรของศัพท์สามารถนำมาแบ่งเขตภาษาถิ่นย่อยได้ 2 บริเวณ และพบว่าแนวแบ่งเขตภาษาถิ่นคือ แนวที่พาดจากทิศตะวันตกไปทิศตะวันออกโดยเริ่มจากอำเภอตะกั่วทุ่งด้านติดกับทะเลอันดามัน จังหวัดพังงาผ่านอำเภออ่าวลึกและอำเภอปลายพระยาไปจนถึงสุดพรมแดนจังหวัดกระบี่ เมื่อนำผลการศึกษาไปเปรียบเทียบกับการแปรของเสียงในบริเวณเดียวกัน พบว่าแนวแบ่งเขตที่ได้จากการแปรของศัพท์อยู่บริเวณใกล้เคียงกับแนวแบ่งเขตที่ได้จากการแปรของเสียง และเมื่อนำผลการศึกษานี้ไปเปรียบเทียบกับการแปรของศัพท์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราชที่มีผู้ศึกษาไว้แล้วพบว่าแนวแบ่งเขตภาษาที่สำคัญ 2 แนวคือ 1. แนวที่พาดจากทิศเหนือไปยังทิศใต้ แบ่งพังกักกระบี่ออกจากสุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราช 2. แนวที่พาดจากทิศตะวันตกไปทิศตะวันออก ซึ่งรวมพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดพังงาไว้กับสุราษฎร์ธานี และรวมพื้นที่ส่วนใหญ่ของกระบี่ไว้กับนครศรีธรรมราช

กนกพร เจริญวัลย์ (2534) ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาการกระจายคำศัพท์ในจังหวัดเพชรบุรี” มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาการกระจายคำศัพท์ในภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นใต้และภาษาไทยเฉพาะถิ่นว่าใช้อยู่ในบริเวณใดบ้างในจังหวัดเพชรบุรี จากนั้นนำผลการศึกษามาทำแผนที่ภาษาของจังหวัดเพชรบุรีโดยอาศัยคำศัพท์เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจว่าจังหวัดเพชรบุรีควรจัดไว้ในภาคกลางหรือไม่ นอกจากนี้ยังศึกษาถึงความแตกต่างขององค์ประกอบทางสังคมในเรื่องเพศว่ามีอิทธิพลต่อการใช้ศัพท์ภาษาไทยถิ่นกลาง

ภาษาไทยถิ่นใต้และภาษาไทยเฉพาะถิ่นหรือไม่อย่างไร ผู้ศึกษาเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ใช้หน่วยอรรถทั้งสิ้น 30 หน่วยอรรถ มีจุดเก็บข้อมูล 78 จุด จาก 90 ตำบล 6 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอของจังหวัด จำนวนผู้บอกภาษาเพศชาย 78 คน ผู้บอกภาษาเพศหญิง 78 คน รวมผู้บอกภาษาทั้งสิ้น 156 คน

ผลการศึกษาพบว่าบริเวณเขตภูเขาและเขตที่สูงทางตะวันตกอันเป็นเขตของอำเภอบ้านลาด กิ่งอำเภอหนองหุ้มปล้องและกิ่งอำเภอแก่งกระจานมีการใช้ศัพท์ภาษาไทยเฉพาะถิ่นเพียงภาษาเดียว ส่วนบริเวณตอนบนของจังหวัดพบที่มีการใช้ศัพท์ภาษาไทยถิ่นกลางภาษาเดียวเป็นส่วนใหญ่ นอกนั้นจะใช้ภาษาไทยถิ่นกลางปะปนกับศัพท์ภาษาไทยเฉพาะถิ่นซึ่งมีการกระจายครอบคลุมไปเกือบทั้งจังหวัด ส่วนภาษาไทยถิ่นใต้นั้นมีการใช้เป็นจำนวนน้อยไม่มีจุดเก็บข้อมูลใดในจังหวัดเพชรบุรีใช้ภาษาไทยถิ่นใต้เลย เมื่อพิจารณาการใช้ศัพท์เป็นเกณฑ์เพื่อหาแนวแบ่งเขตภาษา พบว่าไม่สามารถหาแนวแบ่งเขตอย่างชัดเจน เนื่องจากมีการใช้ศัพท์ภาษาไทยถิ่นกลางปะปนภาษาไทยเฉพาะถิ่นเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตามจากการหาอัตราร้อยละของการกระจายคำศัพท์ 30 หน่วยอรรถของจุดเก็บข้อมูลจะตัดสินได้ว่าจังหวัดเพชรบุรีไม่ควรจัดไว้ในเขตภาคกลางของประเทศไทย ส่วนผลการศึกษาความแตกต่างของการใช้คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นของผู้บอกภาษาเพศหญิงและเพศชายพบว่าไม่มีความแตกต่างกันมากนัก

สมทรง บุรุษพัฒน์ (2535) ได้วิจัยเรื่อง “ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์” มีจุดประสงค์ที่จะศึกษาความแตกต่างของการใช้ศัพท์ในจังหวัดเพชรบูรณ์เพื่อกำหนดแนวแบ่งเขตภาษา การเก็บข้อมูลใช้แบบสอบถามซึ่งประกอบด้วยหน่วยอรรถ 45 หน่วย เก็บจากผู้ใหญ่บ้านจำนวน 1,070 หมู่บ้าน ได้รับแบบสอบถามคืนทางไปรษณีย์และคัดเลือกแล้วเหลือ 756 ฉบับ การวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย การวิเคราะห์คำศัพท์ การกำหนดหลักเกณฑ์พิจารณาแนวโน้มการใช้ภาษาไทยถิ่นของแต่ละหมู่บ้าน และการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างภูมิลำเนาและการใช้ภาษา ผลพลอยได้จากงานวิจัยนี้คือการจัดทำแผนที่ภาษาของชนกลุ่มต่างๆ นอกเหนือจากภาษาไทยถิ่น

ผลการวิจัยได้แสดงออกมาในรูปของแผนที่ จากลักษณะการกระจายของศัพท์และจากการพิจารณาตัดสินว่าหมู่บ้านใดใช้ภาษาไทยถิ่นใด ภาษาไทยถิ่นกลางมีปริมาณการใช้มากที่สุดและใช้กันทั่วไปทั้งจังหวัด บริเวณที่มีการใช้ภาษาไทยถิ่นกลางหนาแน่นได้แก่ อำเภอชนแดน อำเภอบึงสามพัน กิ่งอำเภอวังโป่ง อำเภอวิเชียรบุรี กิ่งอำเภอเขาค้อ อำเภอศรีเทพ อำเภอเมือง และอำเภอหนองไผ่ ในบริเวณเหล่านี้จะมีการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานปะปนอยู่เป็นส่วนใหญ่ ภาษาไทยถิ่นอีสานนี้ส่วนใหญ่จะพูดโดยประชากรที่อพยพมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การใช้ภาษาไทยถิ่นกลางหนาแน่นในบริเวณเหล่านี้เป็นเพราะมีประชากรอพยพมาจากภาคกลางและภาคเหนือ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นจังหวัดพิจิตรและนครสวรรค์ เหนือบริเวณเหล่านี้เป็นแนวแบ่งเขตภาษาไทยถิ่นกลางและอีสาน อำเภอที่อยู่เหนือแนวแบ่งเขตและมีปริมาณการใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานหนาแน่นได้แก่ อำเภอหล่มเก่า อำเภอหล่มสัก และกิ่งอำเภอน้ำหนาว บริเวณนี้เป็นบริเวณที่ประชากรท้องถิ่นดั้งเดิมอาศัยอยู่และภาษาไทยถิ่นอีสานที่พูดเป็นภาษาท้องถิ่นว่า “ภาษาหล่ม” ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มภาษาลาวเวียงจันทน์ เพราะบรรพบุรุษอพยพมาจากเมืองเวียงจันทน์ ในบริเวณนี้จะมีการอพยพจากจังหวัดอื่นเข้ามาน้อยมาก และมีการใช้ภาษาไทยถิ่นกลางปะปนอยู่ด้วย ภาษาไทยถิ่นเหนือมีปริมาณการใช้น้อยมาก ใช้โดยผู้พูดกลุ่มไทยยวนที่อพยพมาจากจังหวัดอื่น เช่น สระบุรี เป็นต้น

ปรัชญา อาภากุล (2538) ศึกษาเรื่อง “แผนที่ภาษาจังหวัดปัตตานีและนราธิวาส” มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจภาษาที่ใช้พูดในจังหวัดปัตตานีและนราธิวาส และศึกษาว่าแต่ละภาษามีพื้นที่ภาษาอยู่ในบริเวณใด แล้วนำผลที่ได้มาทำแผนที่ภาษาจังหวัดปัตตานีและนราธิวาส ข้อมูลได้จากการส่งแบบสอบถามซึ่งประกอบด้วย

หน่วยอรรถจำนวน 50 หน่วยอรรถซึ่งมีการใช้ศัพท์ที่แตกต่างกันในภาษาที่ศึกษา แล้วส่งทางไปรษณีย์ไปยังอาจารย์ใหญ่จำนวน 188 โรงเรียน ได้รับคืนร้อยละ 81.62

ผลการวิจัยแสดงว่าในจังหวัดปัตตานีและนราธิวาสมีภาษาที่ประชาชนใช้ในการติดต่อสื่อสารกัน 3 ภาษา คือ ภาษามลายูถิ่น(ปัตตานี) ภาษาไทยถิ่นใต้ทั่วไป และภาษาไทยถิ่นตากใบ โดยสามารถกำหนดพื้นที่ภาษาได้ 7 พื้นที่ คือ 1 พื้นที่ภาษามลายูถิ่น มีบริเวณครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของปัตตานีและนราธิวาส 2. พื้นที่ภาษาไทยถิ่นใต้ อยู่ใน 2 ตำบลในอำเภอโคกโพธิ์และกิ่งอำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี 3. พื้นที่ภาษาไทยถิ่นตากใบ อยู่ใน 3 ตำบลในอำเภอตากใบ อำเภอสุไหงปาดี และอำเภอสุคีริน จังหวัดนราธิวาส 4. พื้นที่ภาษามลายูถิ่นกับภาษาไทยถิ่นใต้ อยู่ใน 14 ตำบลในอำเภอโคกโพธิ์ อำเภอหนองจิก และกิ่งอำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี และอีก 5 ตำบล ซึ่งกระจายอยู่ในอำเภอรือเสาะ อำเภอรະแงะ อำเภอสุไหงโก-ลก จังหวัดนราธิวาส 5. พื้นที่ภาษามลายูถิ่นกับภาษาไทยถิ่นตากใบ ซึ่งอยู่ใน 7 ตำบลในอำเภอตากใบ และอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส กับอีก 2 ตำบลในอำเภอสายบุรี และกิ่งอำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี 6. พื้นที่ภาษาไทยถิ่นใต้กับภาษาไทยถิ่นตากใบ อยู่ใน 2 ตำบลในอำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี 7. พื้นที่ภาษามลายูถิ่นกับภาษาไทยถิ่นใต้และภาษาไทยถิ่นตากใบ อยู่ใน 5 ตำบลของอำเภอปะนาเระและสายบุรี จังหวัดปัตตานี กับอีก 1 ตำบลในอำเภอสรีสาคร จังหวัดนราธิวาส

กาญจนา เจริญ และคณะ (2540) ทำวิจัยเรื่อง “แผนที่ภาษาในเขตภาคเหนือตอนล่าง” ประกอบด้วย 9 จังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ได้แก่ กำแพงเพชร ตาก นครสวรรค์ พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย อุตรดิตถ์ และอุทัยธานี เพื่อศึกษาระบบวรรณยุกต์ของภาษาไทยถิ่นและภาษาชนกลุ่มน้อย อีกทั้งเพื่อสร้างแผนที่ภาษาแสดงการตั้งถิ่นฐานของชาวเขาและชนกลุ่มน้อยในเขตภาคเหนือตอนล่าง เก็บข้อมูลโดยใช้ผู้บอกภาษาที่เป็นตัวแทนของทุกตำบลทั้ง 9 จังหวัด

ผลการวิจัยพบว่า ภาษาไทยถิ่นและภาษาชนกลุ่มน้อยในเขตภาคเหนือตอนล่างมี 1. ภาษาไทยกลาง 2. ภาษาไทยสุโขทัย 3. ภาษาไทยเหนือ 4. ภาษาไทยอีสาน 5. ภาษานครไทย 6. ภาษาไทยสุพรรณบุรี 7. ภาษาลาว 8. ภาษาลาวพวน 9. ภาษาลาวโซ่ง 10. ภาษาลาวครั่ง 11. ภาษาลาวแง้ว นอกจากนี้ภาษาตระกูลไทยแล้วยังมีภาษาชาวเขา ได้แก่ 1. ภาษาม้ง 2. ภาษาเย้า 3. ภาษากะเหรี่ยง 4. ภาษามูเซอ 5. ภาษาลีซอ อนึ่งยังพบผู้พูดภาษาตระกูลออสโตร-เอเชียติก คือ ภาษาชาวนน และภาษามอญ ด้วย

สุวัฒนา เลี่ยมประวัติ (2545) ทำวิจัยเรื่อง “แผนที่ภาษาศาสตร์จังหวัดราชบุรี” เพื่อศึกษาว่าในจังหวัดราชบุรีมีการใช้ภาษาใดและเพื่อหาลักษณะชุมชนภาษาของแต่ละหมู่บ้าน โดยใช้เกณฑ์ 2 ประการในการสร้างแผนที่ภาษาศาสตร์จังหวัดราชบุรี คือ 1. เกณฑ์ด้านศัพท์ที่จำแนกกลุ่มภาษาตามตระกูลภาษา โดยใช้แบบสอบถามจำนวน 30 หน่วยอรรถ 2. เกณฑ์ด้านเสียงมี 2 ประการ คือ รูปแบบการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์และเกณฑ์เสียงสระของคำที่ใช้รูปเขียน - เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากผู้ตอบแบบสอบถามทุกหมู่บ้านในจังหวัดราชบุรี จำนวน 933 หมู่บ้าน

ผลการวิจัยพบว่าจังหวัดราชบุรีมีชุมชนภาษา 4 ประเภท ได้แก่ 1. ชุมชนภาษาเดียว จำนวน 843 หมู่บ้าน ได้แก่ชุมชนภาษาไทยมากที่สุด รองลงมาคือ ชุมชนภาษาลาวเวียง ชุมชนภาษามอญ ชุมชนภาษากะเหรี่ยง ชุมชนภาษาลาวครั่ง ชุมชนภาษาโซ่ง และชุมชนภาษาเขมรลาวเดิม 2. ชุมชนสองภาษา มีจำนวน 79 หมู่บ้าน ได้แก่ ชุมชนภาษาไทยร่วมกับภาษาลาวเวียง ชุมชนภาษาไทยร่วมกับภาษาลาวครั่ง ชุมชนภาษาไทยร่วมกับภาษามอญ ชุมชนภาษาไทยร่วมกับภาษาเขมรลาวเดิม ชุมชนภาษาไทยร่วมกับภาษากะเหรี่ยง และ ชุมชนภาษาไทยร่วมกับภาษาโซ่ง

3. ชุมชนสามภาษา มี 3 หมู่บ้าน ได้แก่ ชุมชนภาษาไทยร่วมกับภาษาลาวเวียงและภาษาไทยยวน
4. ชุมชนภาษาที่มีปัญหา ได้แก่ ชุมชนภาษาที่ใช้ศัพท์และเสียงไม่เข้าเกณฑ์ จำนวน 8 หมู่บ้าน ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดราชบุรีมีส่วนสัมพันธ์กับชุมชนภาษา กล่าวคือ เขตเทือกเขาสูงทางทิศตะวันตกและทิศตะวันตกเฉียงใต้จะมีชุมชนภาษากะเหรี่ยง ส่วนชุมชนภาษาอื่นๆ จะอยู่ในเขตที่ราบสูงและเนินเขาตอนกลางรวมทั้งเขตที่ราบลุ่มทางทิศตะวันออกของจังหวัด

สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ (2547) ทำวิจัยเรื่อง “โครงการแผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทย” มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมและบันทึกภาษาต่างๆ ที่พูดในประเทศไทยว่ามีภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ใด พูดในท้องที่ใดบ้าง อีกทั้งมีจำนวนผู้พูดมากน้อยเพียงใดและเพื่อดูแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ผู้วิจัยจัดเก็บข้อมูลไว้เป็นฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์เพื่อการค้นคว้าและเผยแพร่ในรูปแบบของแผนที่แสดงการกระจายของแต่ละกลุ่มภาษาในพื้นที่ต่างๆ งานวิจัยนี้เก็บข้อมูลระดับหมู่บ้านจำนวนทั้งสิ้นเกือบ 70,000 หมู่บ้าน โดยใช้แบบสอบถามเพื่อถามถึงภาษาที่ใช้พูดในบ้าน จำนวนคนพูดภาษา ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ครู เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่ศูนย์วัฒนธรรม พัฒนาการ หรือผู้ที่ทำงาน/อาศัยในพื้นที่เป็นเวลานาน ผู้วิจัยใช้โปรแกรม Shoe Box สำหรับฐานข้อมูล ส่วนการกระจายของภาษาใช้โปรแกรม GIS

ผลการศึกษาพบว่าภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยมีทั้งสิ้น 60 กลุ่ม จุดอยู่ใน 5 ตระกูลภาษาที่พบในเอเชียอาคเนย์ ได้แก่ 1. ตระกูลไต-กะได จำนวน 20 กลุ่ม 2. ตระกูลออสโตรเอเชียติก จำนวน 20 กลุ่ม 3. ตระกูลจีน-ทิเบต จำนวน 16 กลุ่ม 4. ตระกูลออสโตรเนเซียน จำนวน 3 กลุ่ม และ 5. ตระกูลแม้ว-เย้า จำนวน 4 กลุ่ม

ปภัศรา คำชिरพิทักษ์ (2548) ศึกษาเรื่อง “ภูมิศาสตร์คำศัพท์ภาษาไทยถิ่นจังหวัดชัยภูมิ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบของคำศัพท์และการกระจายคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นต่างๆ คือ ภาษาไทยถิ่นกลาง ภาษาไทยถิ่นอีสาน และภาษาไทยถิ่นโคราชที่ใช้พูดในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อให้ทราบว่าในจังหวัดชัยภูมิมีการใช้ภาษาไทยถิ่นใดในบริเวณใดบ้าง แล้วนำผลการศึกษามาทำแผนที่ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ และเปรียบเทียบแผนที่ภาษาดังกล่าวกับแผนที่ภาษาไทยถิ่นจังหวัดชัยภูมิที่ศึกษาโดยใช้ระบบบรรณยุกต์เป็นเกณฑ์ โดยคัดเลือกหน่วยยรรยงจำนวน 30 หน่วยยรรยงมาสร้างแบบสอบถามเพื่อส่งไปสอบถามผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน จำนวน 1,557 หมู่บ้าน ได้รับแบบสอบถามคืนจำนวน 1,308 ชุด แต่เป็นแบบสอบถามเสียจำนวน 50 ชุด ดังนั้นแบบสอบถามที่ใช้ในงานวิจัยนี้มีจำนวน 1,258 ชุด

ผลการวิจัยพบว่าการใช้ภาษาไทยถิ่นในจังหวัดชัยภูมิแบ่งได้เป็น 3 บริเวณ ได้แก่

1. บริเวณที่ใช้ภาษาไทยถิ่นอีสาน ซึ่งเป็นภาษาไทยถิ่นที่ใช้มากที่สุด ปรากฏเป็นบริเวณพื้นที่ทั้งหมดของอำเภอเกษตรสมบูรณ์ อำเภอหนองบัวแดง อำเภอคอนสาร อำเภอบ้านเขว้า อำเภอบ้านแท่น และอำเภอภักดีชุมพล นอกจากนี้พบว่ามีการใช้ในบริเวณพื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอเมือง อำเภอภูเขียว อำเภอแก้งคร้อ อำเภอจัตุรัส อำเภอคอนสวรรค์อำเภอเทพสถิต อำเภอหนองบัวระเหว และกิ่งอำเภอซับใหญ่
2. บริเวณที่ใช้ภาษาไทยถิ่นโคราช เป็นภาษาไทยถิ่นที่มีการใช้รองลงมาจากภาษาไทยถิ่นอีสาน ปรากฏเป็นบริเวณพื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอบำเหน็จณรงค์และอำเภอเนินสง่า โดยมีบางหมู่บ้านในตำบลบ้านเพชร ตำบลโคกเจริญ ตำบลโคกเพชรพัฒนา และตำบลบ้านตาล อำเภออำเภอบำเหน็จณรงค์ ใช้ภาษาไทยถิ่นอีสาน ส่วนอำเภอเนินสง่านั้นทุกหมู่บ้านในตำบลหนองฉิม และบางหมู่บ้านในตำบลตาเนิน ตำบลกะฮาด และตำบลรังงาม ใช้ภาษาไทยถิ่นอีสาน

นอกจากนี้ยังพบว่ามีการใช้ภาษาไทยถิ่นโคราชในบางหมู่บ้านของตำบลบ้านค่ายและตำบลโนนสำราญ อำเภอเมือง ตำบลบ้านขามและตำบลหนองบัวโคก อำเภอจัตุรัส ตำบลละตะแบก ตำบลห้วยยายจิว ตำบลนาช่างเหล็ก และตำบลบ้านไร่ อำเภอเทพสถิต ตำบลวังตะเฒ่า และตำบลห้วยแย้ อำเภอหนองบัวระเหว และตำบลซับใหญ่ ตำบลท่ากูป และตำบลตะโกทอง กิ่งอำเภอซับใหญ่

3. บริเวณที่ใช้ภาษาไทยถิ่นกลาง ซึ่งเป็นภาษาที่มีการใช้น้อยที่สุดในจังหวัดชัยภูมิ พบในบางหมู่บ้านของตำบลกุดตุ้ม ตำบลนาฝาย ตำบลบ้านเล่า ตำบลซับสีทอง ตำบลบ้านค่าย ตำบลโพหนอง ตำบลท่าหินโงม ตำบลห้วยต้อน และตำบลโนนสำราญ อำเภอเมือง ตำบลบ้านแก้ง ตำบลผักปัง ตำบลกวางโจน ตำบลโคกสะอาด ตำบลหนองคอนไทย ตำบลโอโธ และตำบลบ้านเพชร อำเภอภูเขียว ตำบลหนองสังข์ ตำบลบ้านไผ่ ตำบลท่ามะไฟหวาน และตำบลเก่ายาดี อำเภอแก้งคร้อ และตำบลห้วยไร่ อำเภอคอนสวรรค์

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่ามีบางหมู่บ้านใช้ภาษาไทยถิ่นร่วมกัน คือ ภาษาไทยถิ่นกลางร่วมกับภาษาไทยถิ่นอีสาน ภาษาไทยถิ่นกลางร่วมกับภาษาไทยถิ่นโคราช ภาษาไทยถิ่นกลางร่วมกับภาษาไทยถิ่นอีสานและภาษาไทยถิ่นโคราช และบางหมู่บ้านไม่สามารถตัดสินได้ว่าใช้ภาษาไทยถิ่นใด เพราะมีการใช้ศัพท์ปะปนกันไม่เข้าหลักเกณฑ์การใช้ภาษาไทยถิ่นตามที่กำหนด

จากการศึกษาพบว่าสาเหตุที่ทำให้ประชาชนในจังหวัดชัยภูมิใช้ภาษาไทยถิ่นหลายภาษา เนื่องจากประวัติความเป็นมาของจังหวัดชัยภูมิในด้านการอพยพตั้งถิ่นฐานและการเมืองการปกครอง ที่ตั้งอาณาเขต และการติดต่อสื่อสารอย่างเป็นทางการ

ผลที่ได้จากการศึกษาเปรียบเทียบแผนที่ภาษาไทยถิ่นจังหวัดชัยภูมิที่ศึกษาโดยใช้คำศัพท์เป็นเกณฑ์กับแผนที่ภาษาไทยถิ่นจังหวัดชัยภูมิระบบวรรณยุกต์เป็นเกณฑ์พบว่า สามารถแบ่งบริเวณการใช้ภาษาไทยถิ่นจังหวัดชัยภูมิได้เป็นบริเวณที่ใช้ภาษาไทยถิ่นเหมือนกันและบริเวณที่ใช้ภาษาไทยถิ่นแตกต่างกัน โดยบริเวณที่ใช้ภาษาไทยถิ่นเหมือนกันได้แก่ บริเวณที่ใช้ภาษาไทยถิ่นอีสาน ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเป็นเพราะประวัติความเป็นมาของจังหวัดชัยภูมิในด้านการอพยพตั้งถิ่นฐานและการเมืองการปกครอง รวมทั้งที่ตั้ง อาณาเขตของจังหวัดชัยภูมิซึ่งอยู่ติดกับจังหวัดที่ใช้ภาษาไทยถิ่นอีสาน สำหรับบริเวณที่ใช้ภาษาไทยถิ่นแตกต่างกันได้แก่ บริเวณที่ใช้ภาษาไทยถิ่นโคราช บริเวณที่ใช้ภาษาไทยถิ่นอีสานและภาษาไทยถิ่นสาเหตุหลัก 2 ประการคือ วิธีการเก็บข้อมูล และความร่วมมือของผู้ตอบแบบสอบถามและผู้บอกภาษา

ธีระพันธ์ ล.ทองคำและคณะ (2550) ทำวิจัยเรื่อง “ความหลากหลายทางภาษาในจังหวัดน่าน : ความรู้พื้นฐานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว” รายงานการวิจัยนี้ประกอบด้วย ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับจังหวัดน่าน กลุ่มชาติพันธุ์ แหล่งท่องเที่ยว และข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

ผลการวิจัยสรุปว่า จังหวัดน่านมี 14 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ 99 ตำบล 902 หมู่บ้าน มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไท ภาษาตระกูลมอญ - เขมร ภาษาตระกูลม้ง - เมี่ยน และภาษาตระกูลจีน - ทิเบต กลุ่มชาติพันธุ์ทั้งหมดนี้แบ่งย่อยได้ 13 กลุ่ม เรียงลำดับจำนวนประชากรมากน้อย ดังนี้

1. คนเมือง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไท มีจำนวน 315,382 คน หรือร้อยละ 65.67 อาศัยทุกอำเภอของจังหวัดน่าน ได้แก่ อำเภอสองแคว อำเภอทุ่งช้าง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ อำเภอเชียงกลาง อำเภอปัว อำเภอป่อเกลือ อำเภอท่าวังผา อำเภอบ้านหลวง อำเภอเมือง อำเภอสันติสุข กิ่งอำเภอภูเพียง อำเภอแม่จริม อำเภอเวียงสา อำเภอนาน้อย อำเภอนาหมื่น

2. ลื้อ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไท มีจำนวน 54,400 คน หรือร้อยละ 11.38 อาศัยอยู่ 6 อำเภอคือ อำเภอปัว อำเภอท่าวังผา อำเภอสองแคว อำเภอเชียงกลาง อำเภอทุ่งช้าง และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ

3. ลัวะหรือถิ่น เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลมอญ - เขมร มีจำนวน 9,672 คน หรือร้อยละ 2.02 ส่วนใหญ่จะเป็นลัวะกลุ่มย่อยมัล มีจำนวน 34,600 คน หรือ ร้อยละ 7.24 อาศัยอยู่ในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ อำเภอบ่อเกลือ อำเภอปัว อำเภอเชียงกลาง อำเภอทุ่งช้าง อำเภอสันติสุข อำเภอเมือง อำเภอแมริม อำเภอเวียงสา กิ่งอำเภอภูเพียงและอำเภอสองแคว

4. ม้ง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลม้ง - เมียน มีจำนวน 22,037 คน หรือ ร้อยละ 4.61 มีอยู่เกือบทุกอำเภอยกเว้นอำเภอเฉลิมพระเกียรติ อำเภอบ้านหลวง อำเภอเชียงกลาง กิ่งอำเภอภูเพียง และอำเภอนาหมื่น

5. เมียนหรือเย้า เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลม้ง - เมียน มีจำนวน 11,415 คน หรือร้อยละ 2.39 มีอยู่ที่อำเภอเมือง อำเภอสองแคว อำเภอปัว อำเภอบ่อเกลือ และอำเภอเวียงสา

6. ลาว เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไท มีจำนวน 9,672 คนหรือร้อยละ 2.02 อาศัยอยู่ อำเภอเชียงกลาง อำเภอสันติสุข อำเภอทุ่งช้าง อำเภอสองแคว อำเภอเวียงสา และอำเภอปัว

7. ขมุ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลมอญ - เขมร มีจำนวน 7,708 คน หรือร้อยละ 1.61 อาศัยอยู่ที่อำเภอสองแคว อำเภอท่าวังผา อำเภอทุ่งช้าง อำเภอเวียงสา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ อำเภอเมือง กิ่งอำเภอภูเพียง

8. พวน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไท มีจำนวน 2,296 คน หรือร้อยละ 0.48 อาศัยอยู่ อำเภอท่าวังผา และอำเภอเวียงสา

9. จีนแคะ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลจีน - ทิเบต มีจำนวน 2,135 คน หรือ ร้อยละ 0.45 อาศัยอยู่เขตเทศบาลเมืองน่าน อำเภอเวียงสา และอำเภอปัว

10. เหาะ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ผสม ปัจจุบันพูดภาษาตระกูลไท มีจำนวน 1,047 คน หรือร้อยละ 0.22 อาศัยอยู่ 3 หมู่บ้านของตำบลปอน อำเภอทุ่งช้าง คือ บ้านเฉลิมราช บ้านไร่ไทรงาม และบ้านน้ำเลียง

11. ซินหรือเงิน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไท มีจำนวน 807 คน หรือร้อยละ 0.17 อาศัยอยู่ 2 หมู่บ้านของตำบลตาลชุม อำเภอท่าวังผา คือ บ้านสบหนองและบ้านน้ำป่าก

12. อิมปี เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลจีน - ทิเบต มีจำนวน 508 คน หรือร้อยละ 0.11 อาศัยอยู่บ้านสะเก็น ตำบลยอด อำเภอสองแคว

13. มลาปรี หรือ ตองเหลือง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูล มอญ - เขมร มีจำนวน 148 คน หรือร้อยละ 0.03 อาศัยอยู่บ้านห้วยหยวก ตำบลแม่ชะนิง อำเภอเวียงสา

กลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ 2 ภาษาในชีวิตประจำวันคือ คนเมือง ใช้คำเมืองในกลุ่มของตนและใช้ภาษาไทยกลางติดต่อราชการและการเรียนการสอน กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูด 3 ภาษาคือ ลื้อ ลาว พวน เขิน ลัวะ ขมุ ม้ง เมียน จีนแคะ อิมปี ใช้ภาษาประจำกลุ่มชาติพันธุ์สื่อสารในกลุ่มของตน ใช้คำเมืองสื่อสารกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ใช้ภาษาไทยกลางติดต่อราชการและการเรียนการสอน ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูด 4 ภาษาคือ มลาปรี ใช้ภาษากลุ่มชาติพันธุ์สื่อสารในกลุ่มของตน ใช้คำเมืองสื่อสารกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ใช้ภาษาไทยกลางติดต่อราชการ และใช้ภาษาม้งพูดกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

นอกจากกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวแล้ว งานวิจัยนี้ยังเชื่อมโยงข้อมูลกับแหล่งท่องเที่ยวโดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographical Information System หรือ GIS) นำเสนอในรูปแบบของแผนที่กลุ่มชาติพันธุ์และแหล่งท่องเที่ยวใน 99 ตำบล พบว่าอำเภอที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมากที่สุดคืออำเภอเมือง มีแหล่งท่องเที่ยว 56 แห่ง ส่วนอำเภอที่มีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากที่สุด คือ อำเภอปัว มีแหล่งท่องเที่ยว 69 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวที่ควรไปเยือน 3 อันดับแรกได้แก่ วัดภูมินทร์ พระธาตุ

แช่แข็ง พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติน่าน คณะผู้วิจัยได้เสนอหลักของการพัฒนาอย่างยั่งยืนคือ การพัฒนา เศรษฐกิจ เทคโนโลยีการเกษตร ส่งเสริมการตลาด การศึกษา การคมนาคมขนส่ง การท่องเที่ยว วัฒนธรรม ประเพณี และแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม การแพทย์และสาธารณสุข

สุวรรณี พรพนารมย์ และวิลาวัณย์ ปัตถภัย (2550) ทำวิจัยเรื่อง “แผนที่วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชายแดนไทย-กัมพูชา” มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลด้านวัฒนธรรมในจังหวัดตราด จันทบุรี สระแก้วและภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้แก่บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษและอุบลราชธานีโดยมีประเด็นทางวัฒนธรรม 7 ประเด็นคือ 1) ชาติพันธุ์และภาษา 2) สถานที่สำคัญทางวัฒนธรรมและแหล่งเรียนรู้ 3) ภูมิปัญญา 4) ตำนานและนิทาน 5) ประเด็นชายแดน 6) บุคคลด้านวัฒนธรรมและ 7) ปฏิทินวัฒนธรรม รูปแบบของแผนที่วัฒนธรรมมี 3 รูปแบบคือ 1) บทความ 2) ภาพถ่าย 3) แผนที่ ข้อมูลทั้งหมดได้เผยแพร่ในเว็บไซต์ www.mapculture.org

สมทรง บุรุษพัฒน์และคณะ (2554) ทำวิจัยเรื่อง “การใช้ภาษาและทัศนคติต่อภาษาและการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้ภาษาและทัศนคติของกลุ่มชาติพันธุ์ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย” ได้แก่ จังหวัดกาญจนบุรี เพชรบุรี ราชบุรี นครปฐม สมุทรสาคร สมุทรสงครามและสุพรรณบุรี เพื่อกำหนดแนวทางการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์โดยชุมชนแบบยั่งยืน ทั้งนี้ได้ใช้แบบสำรวจ แบบสอบถามและการเก็บข้อมูลภาคสนาม

ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ที่สามารถนำมาคัดเลือกเพื่อค้นหาศักยภาพในการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์คือกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาใน 3 ตระกูลภาษาคือตระกูลภาษาไท-กะไดได้แก่ไทยโซ่ง ไทยพวน ไทยยวน ลาวครั่ง ลาวใต้ ลาวเวียง ตระกูลภาษาทิเบต-พม่าได้แก่กะเหรี่ยง ตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติกได้แก่ภาษามอญ และผลการสำรวจได้นำมาสร้างแผนที่กลุ่มชาติพันธุ์และภาษาด้วยระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ นอกจากนี้ยังปรากฏว่ากลุ่มชาติพันธุ์ทุกระดับอายุยังพูดภาษากลุ่มชาติพันธุ์เป็นภาษาแรก และสามารถพูดภาษาไทยได้โดยมีสัดส่วนร้อยละที่แตกต่างกันไปตามกลุ่มอายุในบางพื้นที่ ในการประเมินตนเองพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์วัยสูงอายุประเมินตนเองว่าพูดภาษากลุ่มชาติพันธุ์ได้ดีที่สุด ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างวัยกลางคนประเมินตนเองว่าพูดได้ดีทั้งภาษาชาติพันธุ์และภาษาไทย ส่วนกลุ่มตัวอย่างวัยหนุ่มสาวประเมินตนเองว่าพูดภาษาไทยได้ดีที่สุด การศึกษาการใช้ภาษาในแวดวงต่างๆ พบว่าทุกกลุ่มชาติพันธุ์มีการใช้ภาษาในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือกลุ่มผู้สูงอายุใช้ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์มากที่สุดในแวดวงครอบครัวซึ่งมีการใช้ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์มากที่สุด ในแวดวงชุมชนมีการใช้ภาษาไทยเป็นหลัก ทุกกลุ่มชาติพันธุ์มีทัศนคติทางบวกกับภาษากลุ่มชาติพันธุ์ของตน นอกจากนี้ผลการสำรวจพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มยังคงอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมไว้ บางกลุ่มเริ่มปรับตัวและรับวัฒนธรรมกระแสหลักเข้าไปผสมผสานจนทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมสูญหายไป อย่างไรก็ตามทุกกลุ่มชาติพันธุ์มีทัศนะทางบวกต่อการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์

สุวัฒนา เลี่ยมประวัติ (2557) ทำวิจัยเรื่อง “แผนที่ภาษาศาสตร์จังหวัดสุพรรณบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริเวณการใช้ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆและศึกษาลักษณะชุมชนภาษาของแต่ละหมู่บ้านในจังหวัดสุพรรณบุรีตลอดจนนำผลการศึกษาใช้เป็นข้อมูลจัดทำแผนที่ภาษาศาสตร์ของจังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ 2 ประการในการสร้างแผนที่ภาษาศาสตร์คือ 1. เกณฑ์ด้านศัพท์ที่มีรูปร่างต่างกันเพื่อจำแนกกลุ่มภาษาตามตระกูลภาษาโดยใช้แบบสอบถามจำนวน 30 หน่วยย่อย 2. เกณฑ์ด้านเสียงคือรูปแบบ

การแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์เฉพาะภาษาตระกูลไท วิธีการเก็บข้อมูลใช้การสัมภาษณ์จากผู้ตอบแบบสอบถามทุกหมู่บ้านในจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 1007 หมู่บ้าน

ผลการวิจัยพบว่า จังหวัดสุพรรณบุรีมีชุมชนภาษา 4 ประเภทดังนี้ 1. ชุมชนภาษาเดียวจำนวน 883 หมู่บ้านได้แก่ชุมชนภาษาไทยซึ่งมีจำนวนมากที่สุด รองลงไปคือชุมชนภาษาลาวเวียง ชุมชนภาษาลาวครั่ง ชุมชนภาษาโชนัง ชุมชนภาษาพวน ชุมชนภาษากะเหรี่ยงและชุมชนภาษามอญ 2. ชุมชนสองภาษามีจำนวน 107 หมู่บ้าน ได้แก่ชุมชนภาษาไทยร่วมกับภาษาลาวครั่งซึ่งมีจำนวนมากที่สุด รองลงไปคือชุมชนภาษาไทยร่วมกับภาษาลาวเวียง ชุมชนภาษาไทยร่วมกับภาษาเขมร ชุมชนภาษาไทยร่วมกับภาษาโชนัง ชุมชนภาษาไทยร่วมกับภาษาพวน ชุมชนภาษาไทยร่วมกับภาษากะเหรี่ยง ชุมชนภาษาไทยร่วมกับภาษามอญ ชุมชนภาษาไทยร่วมกับภาษาไทยวน ชุมชนภาษาไทยร่วมกับภาษาอู๋ก่องและชุมชนภาษาลาวเวียงร่วมกับภาษาลาวครั่ง 3. ชุมชนสามภาษา มีจำนวน 1 หมู่บ้านได้แก่ชุมชนภาษาไทยร่วมกับภาษาโชนังและภาษาพวน 4. ชุมชนภาษาที่มีปัญหาได้แก่ชุมชนภาษาที่ใช้ศัพท์และเสียงไม่เข้าเกณฑ์มีจำนวน 16 หมู่บ้าน ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดสุพรรณบุรีมีส่วนสัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ภาษาต่างๆ ดังนี้ เขตเทือกเขาทิศตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัดมีชุมชนภาษากะเหรี่ยง ชุมชนภาษาไทยร่วมกับภาษาลาวครั่งและชุมชนภาษาไทยร่วมกับภาษาอู๋ก่อง ส่วนชุมชนภาษาอื่นๆ จะอยู่ในเขตที่ราบสูงและที่ราบลุ่มของจังหวัด

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่ามีแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับแผนที่ภาษาในประเทศไทย 3 แนวทาง คือ

1. ศึกษาเฉพาะภาษาไทยถิ่น โดยมีได้มุ่งศึกษาภาษาตระกูลอื่นๆ เช่นงานวิจัยที่ใช้ศัพท์เป็นเกณฑ์ ของ สมทรง บุรุษพัฒน์ (2524 และ 2535) วิจินตน์ ภาณุพงศ์ (2529) ประภัสสร มะลิวัลย์ (2530) ดวงใจ เอช (2529) สุภาวดี กองสุวรรณ (2531) สุรัตน์ ปานะรัตน์ (2533) สุนีย์พร เลิศกุลทานนท์ (2533) กนกพร เจริญวัลย์ (2531) ผู้ศึกษาจะเสนอผลงานในรูปแบบของแผนที่ภาษาศาสตร์ (Linguistic Maps) พิจารณาการกระจายของศัพท์ที่ผู้พูดภาษาแต่ละท้องถิ่นใช้

2. ศึกษาภาษาทุกตระกูลในประเทศไทย ได้แก่งานของ ธีระพันธ์ ล. ทองคำ และคณะ (2520) สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ (2547) โดยนำเสนอผลงานในรูปแบบของแผนที่ภาษา (Language Map) หรือแผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnolinguistic Maps) แสดงให้ทราบว่าพื้นที่นั้นๆ มีผู้พูดภาษาใดบ้าง นับเป็นงานวิจัยพื้นฐานที่มีคุณค่าต่อนักมานุษยวิทยา นักคติชนวิทยา และนักภาษาศาสตร์ที่จะศึกษาในระดับลึกต่อไป

3. ศึกษาทุกตระกูลภาษาเฉพาะเขต ได้แก่ งานวิจัยของกาญจนา เจริญชัย และคณะ (2540) มุ่งศึกษาทุกตระกูลภาษาในเขตภาคเหนือตอนล่าง 9 จังหวัด งานวิจัยของปรัชญา อาภากุล (2538) ศึกษาทุกภาษาที่พูดในจังหวัดปัตตานีและนราธิวาส งานวิจัยของสุวัฒนา เลี่ยมประวัติ (2545) และ (2557) ศึกษาภาษาทุกตระกูลภาษาในจังหวัดราชบุรีและสุพรรณบุรี งานวิจัยของ ธีระพันธ์ ล.ทองคำและคณะ (2550) ศึกษาภาษาทุกตระกูลภาษาในจังหวัดน่านและงานวิจัยของสมทรง บุรุษพัฒน์ และคณะ (2554) ศึกษาภาษาทุกตระกูลภาษาและพิจารณาเรื่องการใช้ภาษาและทัศนคติต่อภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตภูมิภาคตะวันตก

จากการศึกษาทั้ง 3 แนวทางดังกล่าวจะเห็นว่า ผู้ศึกษาส่วนใหญ่ศึกษาเฉพาะภาษาไทยถิ่นของจังหวัดเดียวหรือจังหวัดอื่นที่มีพื้นที่ติดต่อกัน ส่วนงานวิจัยของ ธีระพันธ์ ล.ทองคำ และคณะ (2520) หรือ สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ(2547) ซึ่งทำแผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์จากแบบสำรวจภาษาไม่ได้ใช้หน่วยอรรถ และนำเสนอข้อมูลระดับอำเภอ นั้นนับเป็นงานวิจัยพื้นฐานมิได้วิจัยระดับลึกเฉพาะจังหวัดใดจังหวัดหนึ่ง หรือแสดงการกระจายของเสียงและศัพท์ของแต่ละภาษาที่มีผู้พูดในพื้นที่นั้น ๆ งานวิจัยของ กาญจนา เงารังษี และคณะ ที่ศึกษาทุกตระกูลภาษาในเขตภาคเหนือตอนล่าง 9 จังหวัดนั้น ได้ใช้แบบทดสอบเสียงวรรณยุกต์ในภาษาตระกูลไท ตลอดจนใช้ศัพท์ทดสอบเพื่อระบุว่าพื้นที่นั้นมีผู้ใช้ภาษาใด ซึ่งไม่ได้แสดงการกระจายของเสียงและศัพท์ในรูปของแผนที่ภาษาศาสตร์ แต่เสนอผลงานวิจัยในรูปของแผนที่ภาษา งานวิจัยของปรัชญา อากาศ เป็นงานที่แสดงการกระจายศัพท์ต่างตระกูลภาษาในภาคใต้ที่น่าสนใจ ส่วนงานของ สุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ (2545) และ (2557) เป็นการศึกษาภาษาตระกูลต่างๆ ที่มีผู้ใช้ในจังหวัดราชบุรีและจังหวัดสุพรรณบุรี โดยใช้การกระจายศัพท์ของหน่วยอรรถและการกระจายรูปแบบการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์และ เสียงสระ นำเสนอในรูปแบบของแผนที่ภาษาศาสตร์ แต่ผลงานวิจัยในจังหวัดราชบุรี มิได้จัดเก็บและทำฐานข้อมูลโดยใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) จึงไม่สามารถนำผลการวิจัยไปเชื่อมโยงกับสาขาอื่น ๆ เพื่อพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่

จากการศึกษางานวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ในปัจจุบันหากทุกฝ่ายจะใช้ประโยชน์จากแผนที่ภาษา นักภาษาศาสตร์ควรจัดทำฐานข้อมูลด้านภาษาโดยใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์และควรทำให้ละเอียดวิเคราะห์ในระดับหมู่บ้าน

เมื่อทบทวนวรรณกรรมพบว่า มีงานวิจัยที่ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์จัดทำแผนที่ภาษาจากแบบสำรวจ เช่น งานวิจัยของสุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ เก็บข้อมูลทั้งประเทศ งานวิจัยของ ธีระพันธ์ ล.ทองคำ (2550) เก็บข้อมูลเฉพาะจังหวัดน่านซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาจังหวัดน่านได้เป็นอย่างดี งานวิจัยของ สมทรง บุรุษพัฒน์และคณะ (2554) ศึกษาการใช้ภาษาและทัศนคติต่อภาษาและการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ในภูมิภาคตะวันตกเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ในภูมิภาคตะวันตก ส่วนงานวิจัยของสุวัฒนา เลี่ยมประวัตติ (2557) เก็บข้อมูลทุกหมู่บ้านในจังหวัดสุพรรณบุรีเพื่อทำแผนที่ภาษาศาสตร์ด้วยระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ งานวิจัยดังกล่าว นับว่ามีประโยชน์อย่างยิ่ง ทำให้ผู้วิจัยได้แนวคิดที่จะใช้ระบบสารสนเทศจัดเก็บข้อมูลระดับหมู่บ้าน จำนวน 365 หมู่บ้าน ในอำเภอเมืองเพชรบุรี อำเภอชะอำและอำเภอบ้านลาดจังหวัดเพชรบุรีโดยแสดงการกระจายศัพท์และบันทึกข้อมูลด้านเสียงลงแผนที่ ตลอดจนตีความชุมชนภาษาแต่ละหมู่บ้านเพื่อให้นักวิชาการสาขาอื่นนำผลการวิจัยไปเชื่อมโยงและพัฒนาจังหวัดเพชรบุรีให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของจังหวัด อนึ่ง ผลการวิจัยที่ได้เสนอในรูปแบบของแผนที่ภาษาศาสตร์ (linguistic maps) แผนที่ภาษา (Language maps) และแผนที่วัฒนธรรม (Cultural maps) ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แนวคิดจากโครงการวิจัยของสุวรรณีย์ พรพนารมย์และวิลาวัลย์ ปัตถย์ (2550) ด้วย ข้อมูลจากการวิเคราะห์ภาษาและวัฒนธรรมใน 3 อำเภอดังกล่าวนั้น ผู้วิจัยจะนำมาจัดทำเว็บไซต์แผนที่ภาษาและวัฒนธรรม เพื่อเป็นความรู้พื้นฐานสำหรับให้นักวิชาการด้านภาษาศาสตร์ นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว หน่วยงานด้านวัฒนธรรมและผู้สนใจสาขาอื่นนำไปพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ต่อไป

แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยว

เว็บไซต์ Tourism of World (2011) ได้สรุปความหมายของการท่องเที่ยวจากนิยามของนักวิชาการหลายท่านไว้ว่า

“การท่องเที่ยว” (Tourism) หมายถึง การเดินทางของมนุษย์จากสถานที่ใดสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง หรือการเดินทางจากถิ่นพำนักที่อาศัยไปยังสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจไป และเป็นการเดินทางด้วยเหตุผลของการท่องเที่ยวมิใช่เพื่อการประกอบอาชีพ หรือหารายได้ เช่น การเดินทางเพื่อการพักผ่อน การเดินทางเพื่อไปชมการแข่งขันกีฬา (อาทิ การแข่งขันกีฬาซีเกมส์ โอลิมปิก เป็นต้น) การเดินทางเพื่อการศึกษา การเดินทางเพื่อประชุมสัมมนา การเดินทางเพื่อเยี่ยมเยียนญาติพี่น้องหรือเพื่อน การเดินทางเพื่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เป็นต้น

1. ความสำคัญของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อประเทศชาติหลายด้าน ดังที่ ฉันทิช วรรณถนอม (2552) ได้สรุปบทบาทและความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไว้ 3 ด้าน ดังนี้

1.1 ความสำคัญด้านเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทำให้เกิดการหมุนเวียนและการกระจายรายได้ไปยังประชาชนในภาคส่วนต่างๆ ของประเทศ และยังเป็นแหล่งที่มาของรายได้จากเงินตราต่างประเทศ ซึ่งจะมีส่วนช่วยสร้างเสถียรภาพให้กับดุลการชำระเงินได้เป็นอย่างมาก จนอาจกล่าวได้ว่า อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้ที่สำคัญให้ประเทศเป็นลำดับต้น

1.2 ความสำคัญด้านสังคมและวัฒนธรรม สำหรับนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเป็นการพักผ่อน คลายความตึงเครียด พร้อมกับการได้รับความรู้ ความเข้าใจในวัฒนธรรมที่ผิดแผกแตกต่างออกไป แต่สำหรับคนในพื้นที่ซึ่งต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมเป็นปรกติอยู่แล้วนั้น การเข้ามาของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะยิ่งเร่งความเปลี่ยนแปลงให้รวดเร็วเป็นหลายเท่าตัว เนื่องจากการท่องเที่ยวต้องเกี่ยวข้องกับภาคธุรกิจหลายฝ่าย และยังคงเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมความต้องการของคนที่หลากหลาย ดังนั้น การท่องเที่ยวจึงส่งผลให้วัฒนธรรมของท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไป

1.3 ความสำคัญด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ย่อมทำให้ชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ เห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมที่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว จึงเป็นแรงกระตุ้นให้คนในท้องถิ่นช่วยกันรักษาสภาพภูมิทัศน์ของสิ่งแวดล้อมในชุมชน เพื่อสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามามากขึ้น และสามารถอาศัยรายได้จากการท่องเที่ยวมาสนับสนุนในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ อันเป็นการนำทรัพยากรการท่องเที่ยวมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า

2. ประเภทของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวในปัจจุบันจำแนกได้หลายประเภทตามเกณฑ์ที่แตกต่างกัน ดาเกิง โถทอง และคณะ (2550) ได้จำแนกประเภทของการท่องเที่ยวตามจุดหมายของการท่องเที่ยว (Type of Destination) ซึ่งเป็นการจำแนกการท่องเที่ยวตามประสบการณ์ (Travel Experience) ที่นักท่องเที่ยวจะได้รับ โดยแบ่งออกเป็น 7 ประเภท ดังนี้

1.1 การท่องเที่ยวเพื่อชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism) เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ที่จะสังเกตการแสดงออกทางวัฒนธรรม และแบบแผนการใช้ชีวิตของประชากรต่างเผ่าพันธุ์ ซึ่งจะรวมไปถึงการไปเยือนบ้านเกิดเมืองนอน การเข้าร่วมพิธีกรรมรำฟ้อน และเข้าร่วมพิธี ทางศาสนาต่างๆ

1.2 การท่องเที่ยวเพื่อวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการเดินทางเพื่อสัมผัส และบางกรณีก็เข้าร่วมใช้ชีวิตดั้งเดิมที่ได้สูญหายไปหมดแล้ว กลับมาสร้างสีสันดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ซึ่งอาจจัดอาหารงานเทศกาลเครื่องแต่งกายตามประเพณี การรำพื้นบ้าน การแสดงศิลปะ และกิจกรรมรื่นเริงบันเทิงให้บริการด้วย เป็นต้น

1.3 การท่องเที่ยวเพื่อประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) เป็นการท่องเที่ยวพิพิธภัณฑสถานและโบสถ์เก่า ที่เน้นความรุ่งเรืองของอดีต อาจเป็นการเยือนอนุสาวรีย์ โบสถ์ วิหาร หรือวังต่างๆ การแสดงแสง สี เสียง เกี่ยวกับเหตุการณ์ต่างๆ ในประวัติศาสตร์ เป็นต้น

1.4 การท่องเที่ยวเพื่อสิ่งแวดล้อม (Environmental Tourism) คล้ายคลึงกับการท่องเที่ยวเพื่อชาติพันธุ์ กล่าวคือ ดึงดูดนักท่องเที่ยวมาจากแดนไกล แต่การท่องเที่ยวเพื่อสิ่งแวดล้อม เน้นสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) ที่เป็นสิ่งธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากกว่าที่จะเน้นชาติพันธุ์ที่เป็นมนุษย์ การกลับคืนสู่ธรรมชาติ และการชื่นชมต่อความสัมพันธ์ของผู้คนกับพื้นพิภพที่อยู่ในกลุ่มนี้ ซึ่งจะรวมการถ่ายภาพการเดินทางไกล การปีนเขา การล่องเรือเล็ก และการตั้งแคมป์ เป็นต้น

1.5 การท่องเที่ยวเพื่อสันทนาการ (Recreational Tourism) เป็นการเข้าร่วม การแข่งขันกีฬา น้ำพุแร่รักษาโรค การอาบแดด และการเข้าร่วมสมาคมเพื่อผ่อนคลายจิต ตามสถานที่ต่างๆ เช่น หาดทราย ชายทะเล ชายหาดที่ สนามกอล์ฟหรือสนามเทนนิสที่มีคุณภาพสูง การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มนี้จะดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการพักผ่อนหย่อนใจโดยเฉพาะ

1.6 การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ (Business Tourism) มีลักษณะเด่น คือ การประชุมหรือการสัมมนา ซึ่งมักจะรวมเอาการท่องเที่ยวประเภทอื่นเข้ามาไว้ด้วย เมื่อมีการท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจเกิดขึ้น แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแหล่งจะมีการท่องเที่ยวได้หลายประเภท บางแห่งเป็นทั้งแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสันทนาการ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการของนักท่องเที่ยว

1.7 การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล (Incentive Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นเพื่อเป็นรางวัลแก่พนักงาน เพื่อเป็นสวัสดิการของหน่วยงานและบริษัทห้างร้านต่างๆ เพื่อการดูงาน ประชุม ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม และเพื่อสันทนาการ โดยหน่วยงานและบริษัทห้างร้านจะเป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายทั้งหมด

3. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

จากประเภทของการท่องเที่ยวข้างต้น การท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการวิจัยในครั้งนี้คือการท่องเที่ยวเพื่อชาติพันธุ์และการท่องเที่ยวเพื่อวัฒนธรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับทั้งกลุ่มคนและวัฒนธรรมของกลุ่มคนในท้องถิ่น ซึ่งนักวิชาการบางท่านอาจจัดไว้ในประเภทเดียวกันคือ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2540) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ไว้ว่าเป็นวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมผ่านการเดินทางท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยว ที่เน้นการพัฒนาด้านภูมิปัญญา สร้างสรรค์ แครพต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ศักดิ์ศรี และวิถีชีวิตผู้คน หรือสามารถกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่นและย้อนกลับมามองตนเองอย่างเข้าใจความเกี่ยวพันของสิ่งต่างๆ ในโลกที่มีความเกี่ยวโยงพึ่งพา ไม่สามารถแยกออกจากกันได้

จริยญา เจริญสุดใส (2544) กล่าวว่า การสัมผัสโดยตรงระหว่างนักท่องเที่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ มีระดับที่แตกต่างกัน ซึ่งทำให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์และวัฒนธรรมพื้นถิ่นอย่างน้อย 2 ประเภท คือ

1. ท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสชาติพันธุ์และวัฒนธรรมพื้นถิ่นอย่างเต็มรูปแบบ โดยนักท่องเที่ยวไปพำนักอาศัยอยู่กับกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งๆ เป็นระยะเวลาหนึ่ง และใช้ชีวิตเหมือนชนพื้นเมือง อาทิ การท่องเที่ยวพักค้างแรมแบบโฮมสเตย์

2. การท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสชาติพันธุ์และวัฒนธรรมพื้นถิ่นแบบมีการจัดการ การท่องเที่ยวแบบนี้ นักท่องเที่ยวจะไปทัศนศึกษาเยี่ยมชมกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งๆ ในช่วงเวลาสั้นๆ ไม่พักค้างแรม และพยายามเรียนรู้และทำความเข้าใจวัฒนธรรมของชนเผ่าชนนั้น แต่ไม่ได้ลองใช้ชีวิตในรูปแบบเดียวกับชนพื้นเมือง

นอกจากการสัมผัสกับกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่แล้ว การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้น ยังมีองค์ประกอบอื่นๆ ที่เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวอีก 8 ประการด้วยกัน (ECTARC, 1989; อ้างถึงใน Richards, 1996) ดังนี้

1. แหล่งโบราณคดี และพิพิธภัณฑสถานต่างๆ
2. สถาปัตยกรรม ได้แก่ สิ่งปลูกสร้าง ผังเมือง รวมถึงซากปรักหักพังของสิ่งปลูกสร้างในอดีต
3. ศิลปหัตถกรรม ประติมากรรม ห้องแสดงงานศิลปะ เทศกาลและงานประเพณีต่างๆ
4. ดนตรีและนาฏศิลป์ ได้แก่ ดนตรีและนาฏศิลป์แบบคลาสสิก พื้นบ้าน และร่วมสมัย
5. ศิลปะการแสดง ได้แก่ ละครรำ ภาพยนตร์ และกวี
6. การศึกษา การท่องเที่ยว และกิจกรรมเกี่ยวกับภาษาและวรรณกรรม
7. งานประเพณีทางศาสนา และการจาริกแสวงบุญ
8. วัฒนธรรมดั้งเดิมหรือพื้นบ้าน และวัฒนธรรมกลุ่มย่อย

4. แนวทางการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

กล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวในรูปแบบที่อิงกับกลุ่มชนและวัฒนธรรมของกลุ่มชนนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวางแผนการจัดการที่ดี เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ภูสวัสต์ สุขเลี้ยง (2545) ได้ให้แนวทางการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ 9 ประการ สรุปได้ดังนี้

- 4.1 ส่งเสริมให้ประชาชนท้องถิ่นเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจในสังคม
- 4.2 การพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องขึ้นอยู่กับจุดประสงค์และความต้องการของชุมชนว่าจะต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากน้อยเพียงใด
- 4.3 วิธีการและความถี่ในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยวควรได้รับความเห็นชอบจากประชาชนในท้องถิ่นเพราะจะเป็นเครื่องวัดความต้องการ ประเภท และจำนวนนักท่องเที่ยวของท้องถิ่นนั้นๆ
- 4.4 ควรมีความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและเอกชนในการพยายามที่จะทำให้ท้องถิ่นเป็นสถานที่พักผ่อนที่มีความสมบูรณ์และมีคุณภาพ
- 4.5 ในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวไม่ควรให้มีผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่น ผู้ที่เกี่ยวข้องในการวางแผนจึงต้องมีความระมัดระวัง และต้องวางแผนรองรับในเรื่องนี้ไว้ด้วย เพื่อที่จะรักษาวัฒนธรรมและค่านิยมของท้องถิ่นให้คงอยู่

4.6 เงินทุนและแรงงานรวมทั้งนักบริหารทางการท่องเที่ยวควรมาจากชุมชนเจ้าของท้องถิ่นเพื่อที่ท้องถิ่นจะสามารถควบคุมการพัฒนาทางการท่องเที่ยวให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการได้

4.7 ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมและงานเทศกาลที่จัดขึ้นเพื่อให้นักท่องเที่ยว

4.8 เรื่องราวและงานเทศกาลที่จัดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวจะต้องสะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และสภาพทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น

4.9 ก่อนที่จะลงมือพัฒนาการท่องเที่ยว ควรพยายามขจัดปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนให้เรียบร้อย

5. ระดับของการวางแผนการท่องเที่ยว

การวางแผนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวจำเป็นต้องแบ่งระดับของการวางแผนหรือเป้าหมายของการวางแผน เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ ระดับของการวางแผนที่เหมาะสมมี 4 ระดับ(มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545) คือ

5.1 ระดับการสำรวจเบื้องต้น (Preliminary survey) เป็นระดับพื้นฐานของการวางแผน มีเป้าหมายในการเข้าไปศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเฉพาะในประเด็นที่สำคัญ หรือปัญหาที่เด่นชัด มุ่งแก้ปัญหาเฉพาะหน้าหรือการพัฒนาขนาดเล็กในระยะสั้น ซึ่งเป็นไปได้ภายใต้เงื่อนไขกฎหมายการบริหาร และงบประมาณ โดยนำมาประมวลวิเคราะห์เพื่อการศึกษา และพัฒนาในขั้นต่อไป การพิจารณา และศึกษาจะมุ่งประเด็นที่แหล่งท่องเที่ยว และตลาดการท่องเที่ยว

5.2 ระดับการศึกษาเบื้องต้น (Preliminary study) เป็นการศึกษาในระดับถัดจากการสำรวจเบื้องต้น เป็นการศึกษาแบบผสมผสานในทุกๆ สาขา ทั้งทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ด้านตลาดการท่องเที่ยว เศรษฐกิจและสังคม ด้านโครงสร้างพื้นฐาน และทางด้านสิ่งแวดล้อม แต่เป็นไปในลักษณะกว้างๆ โดยสังเขปเพื่อจะพิจารณาถึงความเป็นไปได้ โอกาส และทิศทางของการพัฒนาการท่องเที่ยว ในขณะเดียวกันผลของการศึกษาก็จะชี้แนวทางการดำเนินการ และการแก้ปัญหาในระยะสั้นไว้ก่อนที่จะมีการจัดทำแผนหลักในรายละเอียดต่อไป

5.3 ระดับการจัดทำแผนหลัก (Master plan) มีลักษณะเช่นเดียวกับการศึกษาเบื้องต้น โดยมีการศึกษาวิเคราะห์อย่างละเอียด กำหนดแผนหลัก และโครงการที่จะต้องมีการจัดทำ ตลอดจนเสนอแนะกลยุทธ์ และแนวทางการดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนที่ได้วางไว้ งานในระดับนี้จะอาศัยข้อมูลและการวิเคราะห์จาก 2 ระดับแรกเป็นฐาน และจะเน้นหนักที่การกำหนดปัญหา ข้อได้เปรียบเสียเปรียบด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่ การกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ แนวทางการพัฒนา กลยุทธ์ในการดำเนินการ และโครงการที่ควรจัดทำ

5.4 ระดับการศึกษาความเหมาะสม (Feasibility study) เป็นการศึกษาสืบเนื่องในรายละเอียดของโครงการต่างๆ ที่ได้กำหนดไว้ในการจัดทำแผนหลัก เช่น การพัฒนาสภาพของแหล่งท่องเที่ยว การปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคต่างๆ เนื่องจากในระดับนี้ จะต้องวิเคราะห์โครงการที่จะจัดทำ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเงิน เทคนิค การบริหาร การตลาด เพื่อพิจารณาความเป็นไปได้ และเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการดำเนินโครงการนั้นๆ ต่อไป

6. แนวคิดเรื่องการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (principles of sustainable tourism) มีหลักบริหารจัดการ 4 ประการคือ

6.1 คนในพื้นที่หรือคนในชุมชนควรมีส่วนร่วมสร้างและพัฒนากการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ในท้องถิ่นของตน การจัดการท่องเที่ยวจะเป็นไปเพื่อรักษาธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน

6.2 มีการสร้างงานที่มีคุณภาพให้แก่คนในชุมชนและการสร้างเครือข่ายธุรกิจของชุมชน

6.3 มีการประสานงานและการจัดการตั้งแต่ระดับชาติไปจนถึงระดับชุมชน

6.4 มีการจัดอบรมเพื่อพัฒนาและให้ความรู้แก่ชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากหลักการดังกล่าวสรุปว่าการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นการท่องเที่ยวแบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อให้ความรู้ให้รู้จักคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติที่แตกต่างกันในแต่ละชาติแต่ละพื้นที่ ส่งผลให้ทั้งคนในและคนนอกพื้นที่เกิดจิตสำนึกที่ดี เคารพซึ่งกันและกันอยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุล ทำให้เกิดการอนุรักษ์และสืบสานอัตลักษณ์ของชุมชน และเพื่อสร้างรายได้และกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (สมทรง บุรุษพัฒน์ และคณะ, 2554: 35)

แนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมข้างต้นนี้ ผู้วิจัยได้นำมาเป็นกรอบแนวคิดในการจัดทำเว็บไซต์ภาษาและวัฒนธรรมด้วย กล่าวโดยสรุป การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่สำคัญในสังคมปัจจุบัน ขณะเดียวกันก็เป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนและประเทศ ดังนั้นการทำงานวิจัยเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวจึงมีความจำเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการสำรวจและจัดทำข้อมูลของพื้นฐานก่อนที่จะวางแผนและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในอนาคต ทั้งนี้ก็เพื่อให้หน่วยงานที่จะเข้ามาพัฒนาพื้นที่มีข้อมูลอ้างอิงอันจะนำไปสู่การจัดการที่เหมาะสมกับพื้นที่ต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบเว็บไซต์

ดวงพร เกียงคำ (2549) กล่าวว่า เว็บไซต์ หมายถึง กลุ่มของเว็บเพจที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เช่น กลุ่มของเว็บเพจที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติ รวมทั้ง สินค้าและบริการของบริษัทหนึ่งเป็นต้น ภายในเว็บไซต์ นอกจากเว็บเพจหรือไฟล์ HTML แล้วยังประกอบด้วยไฟล์ชนิดอื่นๆ ที่จำเป็นสำหรับสร้างเป็นหน้าเว็บเพจ เช่น รูปภาพมัลติมีเดีย ไฟล์โปรแกรมภาษาสคริปต์และไฟล์ข้อมูลสำหรับดาวน์โหลด เป็นต้น

วิฑูลย์ งามขำ (2555) ได้กล่าวถึงหลักการออกแบบเว็บไซต์ดังนี้

1. กำหนดเป้าหมายและวางแผน (Site Definition and Planning)

การพัฒนาเว็บไซต์ควรกำหนดเป้าหมายและวางแผนไว้ล่วงหน้า เพื่อให้การทำงานขั้นต่อไปมีแนวทางที่ชัดเจน เรื่องหลักๆ ที่ควรทำในขั้นตอนนี้ประกอบด้วย

1.1 กำหนดวัตถุประสงค์ของเว็บไซต์ เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนว่าเว็บไซต์นี้ต้องการนำเสนอหรือต้องการให้เกิดผลอย่างไร เช่น เว็บไซต์สำหรับให้ข้อมูลหรือขายสินค้า ซึ่งวัตถุประสงค์นี้จะเป็นตัวกำหนดรายละเอียดอื่นๆ ที่ตามมา เช่น โครงสร้างเว็บไซต์ รวมทั้งลักษณะรูปแบบและสีสรรของเว็บเพจ

1.2 กำหนดกลุ่มเป้าหมาย เพื่อจะได้ทราบว่าผู้ชมหลักคือใคร และออกแบบเว็บไซต์ให้ตอบสนองความต้องการของผู้ชมให้มากที่สุด

1.3 เตรียมแหล่งข้อมูลหรือเนื้อหา โดยข้อมูล คือ สารสำคัญที่แท้จริงของเว็บไซต์ ต้องรู้ว่าข้อมูลที่จำเป็นต้องใช้มาจากแหล่งใด

1.4 เตรียมทักษะหรือบุคลากร การสร้างเว็บต้องอาศัยทักษะหลายๆ ด้าน เช่น ในการเตรียมเนื้อหา ออกแบบกราฟิก เขียนโปรแกรม และการดูแลเซิร์ฟเวอร์ เป็นต้น ซึ่งถ้าเป็นเว็บไซต์ขนาดใหญ่ อาจต้องใช้บุคลากรเป็นจำนวนมาก

1.5 เตรียมทรัพยากรต่างๆ ที่จะเป็น เช่น โปรแกรมสำหรับสร้างเว็บไซต์ โปรแกรมสำหรับสร้างภาพกราฟิก ภาพเคลื่อนไหว และมัลติมีเดีย โปรแกรมสร้างฐานข้อมูล และอื่นๆ ที่ต้องใช้ การจดทะเบียนโดเมนเนม ตลอดจนการเตรียมหาผู้ให้บริการรับฝากเว็บไซต์ (Web Hosting) และเลือกแผนบริการที่เหมาะสม

2. วิเคราะห์และจัดโครงสร้างข้อมูล (Analysis and Information Architecture)

ขั้นตอนนี้จะเป็นการนำข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้จากขั้นแรก ไม่ว่าจะเป็นวัตถุประสงค์ของเว็บไซต์ คุณลักษณะและข้อจำกัดของกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งเนื้อหาหลักของเว็บไซต์ นำมาประเมิน วิเคราะห์ และจัดระบบ เพื่อให้ได้โครงสร้างข้อมูลและข้อกำหนด ซึ่งจะใช้เป็นกรอบสำหรับการออกแบบและดำเนินการในขั้นต่อไป ผลที่ได้รับจากขั้นตอนนี้ควรประกอบด้วย

ก. แผนผังโครงสร้างเว็บไซต์ (Site Structure) สารบัญ (Table of content) ลำดับการนำเสนอ (Storyboard) หรือ ผังงาน (Flowchart)

ข. ระบบนำทางหรือเนวิเกชัน (Navigation) ซึ่งผู้ชมจะใช้สำหรับเปิดเข้าไปยังส่วนต่างๆ ของเว็บไซต์ ตัวอย่างเช่น โครงสร้างและรูปแบบของเมนู

ค. องค์ประกอบที่จะนำมาใช้บนเว็บเพจมีอะไรบ้าง เช่น ภาพกราฟิก เสียง วิดีโอ มัลติมีเดียแบบฟอร์ม ฯลฯ ที่เบาะเซอร์ของผู้อ่านสนใจ ข้อจำกัดต่างๆ ได้แก่ เกี่ยวกับลักษณะรูปแบบของเว็บเพจ ข้อกำหนดของโปรแกรมภาษาสคริปต์หรือแอปพลิเคชัน และฐานข้อมูลที่ใช้ในเว็บไซต์ คุณสมบัติของเว็บเซิร์ฟเวอร์รวมถึงข้อจำกัดและบริการเสริมต่างๆ

3. การออกแบบเว็บไซต์

การออกแบบเว็บไซต์นั้นจะต้องนำข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมไว้ ได้แก่วัตถุประสงค์ของเว็บไซต์ กลุ่มผู้ชมเป้าหมาย ตลอดจนเนื้อหาทั้งหมดมาวิเคราะห์ จัดระบบและสรุปเป็นแนวคิดเพื่อจัดโครงสร้างและกำหนดรูปแบบของเว็บไซต์จะนำเสนอออกสู่ผู้ชม การออกแบบเว็บไซต์มีองค์ประกอบอยู่ 2 ส่วนคือ 3.1 การออกแบบโครงสร้างเว็บไซต์ (Site Structure Design) และ 3.2 การออกแบบระบบเนวิชัน (Site navigation design)

3.1 การออกแบบโครงสร้างเว็บไซต์ (Site Structure Design)

โครงสร้างเว็บไซต์ (Site Structure) เป็นแผนผังของการลำดับเนื้อหาหรือการจัดวางตำแหน่งเว็บเพจทั้งหมด ซึ่งจะทำให้รู้ว่าทั้งเว็บไซต์ประกอบไปด้วยเนื้อหาอะไรบ้าง และมีเว็บเพจหน้าใดที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงถึงกัน ดังนั้นการออกแบบโครงสร้างเว็บไซต์จึงเป็นเรื่องสำคัญ เพราะจะทำให้มองเห็นเว็บไซต์เป็นรูปธรรมมากขึ้น สามารถออกแบบระบบเนวิชันได้เหมาะสม มีแนวทางการทำงานที่ชัดเจน นอกจากนี้โครงสร้างเว็บไซต์ที่ดีช่วยให้ผู้ชมไม่สับสนและค้นหาข้อมูลที่ต้องการได้อย่างรวดเร็ว

วิธีจัดโครงสร้างเว็บไซต์สามารถทำได้หลายแบบ แต่แนวคิดหลักๆ ที่นิยมใช้มีอยู่ 2 แบบ คือ (ในทางปฏิบัติอาจมีการใช้หลายแนวคิดผสมผสานกันก็ได้) 1) จัดตามกลุ่มเนื้อหา (Content-based Structure) 2) จัดตามกลุ่มผู้ชม (User-based Structure)

ส่วนรูปแบบของโครงสร้างเว็บไซต์สามารถวางรูปแบบโครงสร้างเว็บไซต์ได้หลายแบบตามความเหมาะสม เช่น แบบเรียงลำดับ (Sequence) เหมาะสำหรับเว็บไซต์ที่มีจำนวนเว็บเพจไม่มากนัก หรือ เว็บไซต์ที่มีการนำเสนอข้อมูลแบบทีละขั้นตอน แบบระดับชั้น (Hierarchy) เหมาะสำหรับเว็บไซต์ที่มีจำนวนเว็บเพจมากขึ้น เป็นรูปแบบที่พบได้ทั่วไป แบบผสม (Combination) เหมาะสำหรับเว็บไซต์ เป็นการนำข้อดีของรูปแบบทั้ง 2 ข้างต้นมาผสมกัน

3.2 การออกแบบระบบเนวิเกชัน (Site Navigation Design)

เป้าหมายของ ระบบนำทางหรือเนวิเกชัน คือ ช่วยให้ผู้ใช้เข้าถึงข้อมูลที่ต้องการได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้นองค์ประกอบของระบบนำทางจึงมี 2 ส่วนคือ **1. เครื่องนำทาง (Navigation Controls)** คือ เครื่องมือสำหรับให้ผู้ใช้เปิดไปยังเว็บเพจต่างๆ ภายในเว็บไซต์ โดยแยกเป็น 1.1 เมนูหลัก เป็นเมนูสำหรับเปิดไปยังหัวข้อเนื้อหาหลักของเว็บไซต์ มักอยู่ในรูปของกลุ่มลิงก์ที่เป็นข้อความหรือภาพกราฟิก และควรมีปรากฏอยู่บนเว็บเพจทุกหน้า 1.2 เมนูเฉพาะกลุ่ม เป็นเมนูที่เชื่อมโยงเว็บเพจปัจจุบันกับเว็บเพจอื่นภายในกลุ่มย่อยที่มีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องเท่านั้น มักอยู่ในรูปของกลุ่มลิงก์ข้อความหรือกราฟิกเช่นกันเครื่องมือเสริม สำหรับช่วยเสริมการทำงานของเมนู มีได้หลากหลายรูปแบบ เช่น ช่องค้นหาข้อมูล (Search Box) เมนูแบบดรอปดาวน์ (Drop-down menu) อิมเมจแมป (Image map) แผนที่เว็บไซต์ (Site map) **2. เครื่องบอกตำแหน่ง (Location Indicator)** เป็นสิ่งที่ใช้แสดงว่าขณะนี้ผู้ชมกำลังอยู่ที่ตำแหน่งใดในเว็บไซต์ เครื่องบอกตำแหน่งมีได้หลายรูปแบบ เช่น ข้อความหรือภาพกราฟิกที่แสดงชื่อเว็บเพจหรือข้อความบ่งชี้ และบ่อยครั้งที่เครื่องบอกตำแหน่งถูกรวมไว้กับตัวเมนูแสดงด้วยสีหรือรูปที่แตกต่างไปจากปุ่มเมนูอื่นๆ

Location : Software > Business Software

ลักษณะระบบเนวิเกชันที่ดีมีดังนี้ อยู่ในตำแหน่งที่เห็นได้ชัดและเข้าถึงง่าย เช่น ส่วนบนหรือด้านซ้ายของเว็บเพจ เข้าใจง่ายหรือมีข้อความกำกับชัดเจน ผู้ชมใช้ได้ทันทีโดยไม่ต้องใช้เวลาศึกษา มีความสม่ำเสมอ และเป็นระบบ ไม่ชวนให้สับสนหรือกลับไปกลับมา มีการตอบสนองเมื่อใช้งาน เช่น เปลี่ยนสีเมื่อผู้ชมชี้เมาส์หรือคลิก มีจำนวนรายการพอเหมาะ ไม่มากเกินไป มีหลายทางเลือกให้ใช้ เช่น เมนูกราฟิก เมนูข้อความ ช่องค้นหาข้อมูล (Search box) เมนูแบบดรอปดาวน์ (Drop-down menu) แผนที่เว็บไซต์ (Site map) มีลิงก์กลับไปยังโฮมเพจได้เสมอ เพื่อให้ผู้ชมกลับไปเริ่มต้นใหม่ได้ในกรณีที่หลงทางไม่รู้ว่าจะอยู่ที่ตำแหน่งใด

4.การออกแบบเว็บเพจ (Page design)

ส่วนประกอบของหน้าเว็บเพจ โดยทั่วไปหน้าเว็บเพจจะแบ่งออกเป็นส่วนหลักๆ ดังนี้

4.1 ส่วนหัว (Page Header) อยู่ตอนบนสุดของหน้าเว็บเพจ เป็นบริเวณที่สำคัญที่สุด เนื่องจากผู้ชมจะมองเห็นก่อนบริเวณอื่น ส่วนใหญ่นิยมใช้วางโลโก้ ชื่อเว็บไซต์ ป้ายโฆษณา ลิงก์สำหรับการติดต่อหรือลิงก์ที่สำคัญ และระบบนำทาง

4.2 ส่วนของเนื้อหา (Page Body) อยู่ตอนกลางหน้าเว็บ ใช้แสดงเนื้อหาของเว็บเพจซึ่งอาจจะประกอบไปด้วยข้อความ ภาพกราฟิก ตารางข้อมูล และอื่นๆ บางครั้งเมนูหลักหรือเมนูเฉพาะกลุ่มอาจมาอยู่ในส่วนนี้ได้ โดยมักจะวางไว้ด้านซ้ายมือสุดเนื่องจากผู้ชมจะมองเห็นได้ง่ายกว่า

4.3 แถบข้าง (Side Bar) ในปัจจุบันนิยมออกแบบด้านข้างของหน้าเว็บเพจให้น่าสนใจ เพื่อใช้งานป้ายแบนเนอร์หรือลิงก์แนะนำเกี่ยวกับการบริการของเว็บไซต์

4.4 ส่วนท้าย (Page Footer) อยู่ด้านล่างสุดของหน้า ส่วนใหญ่จะนิยมใช้วางระบบนำทางแบบที่เป็นลิงก์ข้อความง่ายๆ นอกจากนี้ก็อาจจะมีชื่อเจ้าของ ข้อความแสดงลิขสิทธิ์และอีเมลแอดเดรสของผู้ดูแลเว็บไซต์

องค์ประกอบของการออกแบบเว็บไซต์

องค์ประกอบพื้นฐานสำคัญที่ควรคำนึงถึงเมื่อออกแบบเว็บไซต์มีดังต่อไปนี้ (อภิสิทธิ์ ยิ่งยืน, 2559)

1. ความเรียบง่าย (Simplicity) ความเรียบง่ายคือ การสื่อสารเนื้อหาถึงผู้ใช้โดยจำกัดองค์ประกอบเสริมที่เกี่ยวกับการนำเสนอให้เหลือเฉพาะสิ่งที่จำเป็นเท่านั้น ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน เช่น เว็บไซต์ของ Adobe, Apple, IBM และ Nokia ที่มีการออกแบบเรียบง่าย ไม่ซับซ้อน และใช้งานได้สะดวก แม้ว่าจะมีข้อมูล ในเว็บไซต์อยู่มากมาย ซึ่งแทบจะไม่เห็นกราฟิกหรือตัวอักษรเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา รวมไปถึงไม่ใช้สีของตัวอักษรมากเกินไป และไม่มีการเปลี่ยนแปลงสีของลิงก์ให้สับสนแต่อย่างใด

2. ความสม่ำเสมอ (Consistency) ความสม่ำเสมอ คือ การออกแบบเว็บไซต์ให้มีรูปแบบเดียวกันตลอดทั้งเว็บไซต์ว่าเป็นเสมือนสถานที่จริง ถ้าลักษณะของแต่ละหน้าในเว็บแตกต่างกันมาก จะทำให้ผู้ใช้เกิดความสับสนได้และไม่แน่ใจว่ากำลังอยู่ในเว็บเดิมหรือไม่ ดังนั้น รูปแบบของหน้า สไตลของกราฟิก ระบบเมนูเกชัน และโทนสีที่ใช้ควรจะมี ความคล้ายคลึงกันตลอดทั้งเว็บไซต์

3. ความเป็นเอกลักษณ์ (Identity) คือการออกแบบโดยคำนึงถึงลักษณะขององค์กรเป็นหลัก เนื่องจากรูปแบบของเว็บไซต์ สามารถสะท้อนถึงเอกลักษณ์และลักษณะขององค์กรนั้นได้ ตัวอย่างเช่น ถ้าต้องการออกแบบเว็บไซต์ของธนาคารไม่ควรจะมีลักษณะที่สนุกสนาน ควรให้ดูมีความน่าเชื่อถือ นอกจากนี้การใช้ชุดสี ชนิดตัวอักษร รูปภาพและกราฟิกต้องเลือกให้เหมาะสม

4. เนื้อหาที่มีประโยชน์ (Useful Content) คือสาระสำคัญที่ชัดเจนถูกต้อง เนื้อหาถือเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในเว็บไซต์ ดังนั้นในเว็บควรจัดเตรียมเนื้อหาและข้อมูลที่ผู้ใช้ต้องการให้ถูกต้องและสมบูรณ์โดยปรับปรุงและเพิ่มเติมให้ทันต่อเหตุการณ์อยู่เสมอ เนื้อหาที่สำคัญที่สุดคือ เนื้อหาที่สร้างขึ้นมาเองโดยไม่ซ้ำกับเว็บอื่น เพราะจะเป็นสิ่งที่ดึงดูดผู้ใช้ให้เข้ามาในเว็บได้เสมอ

5. ระบบเมนูเกชันที่ใช้งานง่าย (User-Friendly Navigation) คือการออกแบบให้เหมาะสมกับการใช้งาน ระบบเมนูเกชันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากของเว็บไซต์ ดังนั้นจึงต้องออกแบบให้ผู้ใช้เข้าใจง่ายและใช้งานได้สะดวก ใช้กราฟิกที่สื่อความหมายร่วมกับคำอธิบายที่ชัดเจนรวมทั้งมีรูปแบบและลำดับของรายการที่สม่ำเสมอ เช่น วางไว้ในตำแหน่งเดียวกันของทุกหน้า

6. มีลักษณะน่าสนใจ (Visual Appeal) คือการออกแบบให้สวยงามน่าอ่าน เป็นเรื่องยากที่จะตัดสินว่าลักษณะของเว็บไซต์ใดเว็บไซต์หนึ่งนั้นน่าสนใจหรือไม่ เพราะเกี่ยวข้องกับความรู้สึกของแต่ละบุคคล อย่างไรก็ตามลักษณะของเว็บไซต์จะมีความสัมพันธ์กับคุณภาพขององค์ประกอบต่างๆ เช่น คุณภาพของกราฟิกที่จะต้องสมบูรณ์ ไม่มีร่องรอยของความเสียหายเป็นจุดต่างหรือมีขอบเป็นขั้นบันไดให้เห็น ชนิดตัวอักษรอ่านง่าย สบายตาและโทนสีที่เข้ากันอย่างสวยงาม เป็นต้น

7. การใช้งานง่ายอย่างไม่จำกัด (Compatibility) คือการออกแบบเว็บไซต์ให้ผู้ใช้ส่วนใหญ่เข้าถึงได้มากที่สุด โดยไม่มีการบังคับผู้ใช้ให้ติดตั้ง โปรแกรมใดๆ เพิ่มเติม หรือต้องเลือกใช้เบราว์เซอร์

ชนิดใดชนิดหนึ่ง จึงจะสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้สามารถแสดงผลได้ในทุก ระบบปฏิบัติการและที่ความละเอียดหน้าจอต่างกันอย่างไรไม่มีปัญหา

8. คุณภาพในการออกแบบ (Design Stability) คือการเรียงเรียงเนื้อหาที่เหมาะสม หากอยากให้ผู้ผู้รู้สึกว่าการเว็บไซต์มีคุณภาพถูกต้องและเชื่อถือได้ ก็ควรให้ความสำคัญกับการออกแบบเว็บไซต์อย่างมาก เช่นเดียวกับสื่อประเภทอื่นๆ ที่ต้องออกแบบและเรียงเรียงเนื้อหาอย่างรอบคอบ หากเว็บที่ไม่มีมาตรฐานการออกแบบและจัดระบบข้อมูลที่ดีนั้น เมื่อมีข้อมูลเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ อาจทำให้เกิดปัญหาและลดความน่าเชื่อถือจากผู้ใช้ได้

9. ระบบการใช้งานที่ถูกต้อง (Functional Stability) คือระบบการทำงานต่างๆ ในเว็บไซต์จะต้องมีความแน่นอนและทำหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง ตัวอย่างเช่น ถ้ามีแบบฟอร์มสำหรับให้ผู้ใช้กรอกข้อมูล ก็ต้องแน่ใจว่าฟอร์มนั้นสามารถใช้งานได้จริง หรือลิงก์ต่างๆ ที่มีอยู่นั้นจะต้องเชื่อมโยงไปยังหน้าที่มีปรากฏอยู่จริงและถูกต้อง และต้องคอยตรวจเช็คอยู่เสมอเพื่อให้แน่ใจว่าสิ่งเหล่านั้นยังทำงานได้ดี โดยเฉพาะลิงก์ที่เชื่อมโยงไปยังเว็บอื่น เนื่องจากอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาเว็บไซต์และระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์

สุรางค์รัตน์ เชาวโคกสูง และ จักรกฤษณ์ เสน่ห์ (2554) ทำวิจัยเรื่อง "การพัฒนาระบบบริการข้อมูลการท่องเที่ยวและแนะนำกำหนดการท่องเที่ยวด้วยการแสดงผลในลักษณะระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์" งานวิจัยได้ออกแบบและพัฒนา ระบบบริการข้อมูลและแนะนำกำหนดการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ 4 จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดอุตรดิตถ์ และจังหวัดสุโขทัย ผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาระบบบริการข้อมูลการท่องเที่ยวฯ พัฒนายอยู่บนเทคโนโลยีเว็บ โดยแบ่งข้อมูลด้านการท่องเที่ยวออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. ข้อมูลแนะนำประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว การบริการ โปรโมชั่นที่พิกต่างๆ
2. ข้อมูลพิกัดสถานที่ท่องเที่ยว โดยแสดงผลร่วมกับการใช้ Google maps API โดยการสื่อสารข้อมูลระหว่างเว็บเพจแต่ละหน้ากับ Google maps นั้นใช้เทคโนโลยี AJAX (Asynchronous JavaScript + XML) ทำให้ได้หน้าเว็บเพจที่ทำงานร่วมกับ Google maps ได้ ส่งผลให้สามารถค้นหาเส้นทางวางแผนเส้นทางสำหรับใช้ในการเดินทางท่องเที่ยวได้

อาศิรา ราชเวียง (2559) ทำวิจัยเรื่อง "การพัฒนาระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวสู่ประชาคม อาเซียนจังหวัดกาญจนบุรี" งานวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์สำหรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวโดยมีขอบเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า มีการใช้โปรแกรม ARC GIS กำหนดพิกัดสถานที่ท่องเที่ยว จำนวน 42 แห่ง ทำให้ทราบเส้นทางและระยะทางต่างๆ ของสถานที่ แต่ไม่มีการใช้เทคโนโลยีด้านเว็บมาเนอข้อมูลด้านสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ซึ่งทำให้การเข้าถึงข้อมูลดังกล่าวจำกัดเฉพาะผู้ที่ใช้งานโปรแกรม ARC GIS เท่านั้น

สมชาย สำเนียงงามและคณะ (2560) จัดทำโครงการวิจัยเรื่อง "การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์: การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนิเวศการเรียนรู้วิถีชีวิตเกษตรไทย เพื่อชุมชนยั่งยืน กรณีศึกษาอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี" คณะผู้วิจัยได้ศึกษาศักยภาพพื้นที่ในอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดจุดท่องเที่ยวเชิงเกษตรนิเวศเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักท่องเที่ยว ผลการวิจัยพบว่ามีสถานที่

ท่องเที่ยวที่ผ่านการประเมินทั้งสิ้น 10 แห่ง โดยข้อมูลการท่องเที่ยวแต่ละแห่งนั้น ถูกเผยแพร่ในรูปแบบแผ่นพับ นิทรรศการ ป้ายประชาสัมพันธ์ หนังสือ และเว็บไซต์ โดยเว็บไซต์ได้ให้ข้อมูลทั่วไปของสถานที่ท่องเที่ยว ภาพประกอบ และพิกัดทางภูมิศาสตร์ ซึ่งทำงานร่วมกับ Google Maps API ทำให้สามารถระบุตำแหน่งที่แน่นอนของสถานที่ท่องเที่ยว ผู้ใช้สามารถค้นหาเส้นทาง วางแผนการเดินทางได้ด้วยตนเอง

จากการทบทวนกรอบแนวคิดที่ใช้วิจัยและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนที่ภาษาและวัฒนธรรมรวมทั้งการออกแบบเว็บไซต์นับเป็นประโยชน์ยิ่งทำให้ผู้วิจัยเห็นแนวทางการศึกษาและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้วิจัยโครงการวิจัย “แผนที่ภาษาและวัฒนธรรม : ความรู้พื้นฐานเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบุรี” ในบทต่อไปจะกล่าวถึงวิธีดำเนินการวิจัยเพื่อจัดทำแผนที่ภาษาและวัฒนธรรมของโครงการวิจัยดังกล่าว